

Az evolúciótan és az evangélium

Teremtés vagy evolúció – kérdés ez a keresztyének számára? Feltétlenül, hiszen a reménynek, amely nem ér véget a halállal, csak akkor van szilárd alapja, ha létezik egy Teremtő. Csak ha egy élő Isten teremtette Igéje által a mennyet és a földet, akkor megalapozott a remény, hogy ez az Isten a halálból feltámaszthat és újjáteremthet minket. A teremtés kérdésének nagy a tétje.

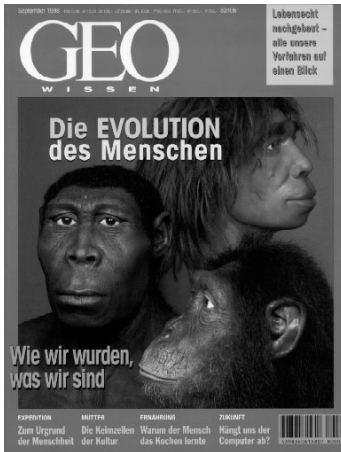
A keresztyén hit nem Jézus Krisztus eljövételével kezdődik, bár a teremtés óta kétségtelenül ez a legfontosabb esemény. Eljövételének megvan a háttere: „Mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megmentse, ami elveszett” (Lk 19,10). Ki vészett el és miért? Jézus „Isten Báránya, aki hordozza a világ bűneit” (Jn 1,29). Jézus azt mondja magáról, hogy „életét adja váltságul sokakért” (Mt 20,28). Ez több kérdést is felvet. Mit jelent a „bűn”, és miért van bűn? Miért adja Jézus életét váltságul másokért? Mi rejlik emögött? Kit kell „megváltani”, mitől és miért? Isten vajon bűnösnek, elveszettnek teremtette az embert, akinek megváltásra van szüksége? *Miért olyan az ember, amilyen?* Miért sikerül gyakran olyan rosszul az együttélés – a kis kötekedésekkel kezdve az elképzelhetetlen kegyetlenségekig? Miért foglya az ember a halálnak?

Jézus eljövele, szenvedése és kereszthalála nemcsak a jövőre nézve fontos, de az utóbbi kétezer évet is megvilágítja: az emberiség történetében volt egy törés, miáltal az ember bűnössé és halandóvá vált. Ebből a helyzetből nem képes kiszabadulni a maga erejéből. Szüksége van egy Szabadítóra, aki a segítségére siet. És a Szabadító valóban eljött – magától Istentől!

Mi köze van mindennek a teremtéshez és az evolúcióhoz? A kapcsolatot az imént feltett kérdés teremti meg: „Miért olyan az ember, amilyen?” Az evolúciótan erre „világos” választ ad: az ember viselkedése állati múltjával magyarázható. Az ember fokozatos leszármazási folyamat (evolúció) során emelkedett ki az állatvilágból, és testi jegyei mellett viselkedésmódjait is onnan örökölte. Ami előnyös volt a túlélés és szaporodás szempontjából, az felül-

*Isten vajon bűnösnek, elveszettnek teremtette az embert, akinek megváltásra van szüksége?
Miért olyan az ember, amilyen?*

Itt található van megfogalmazva, hogy miről is szól az eredet kérdése: Az ember evolúciója – Hogy milyenek vagyunk ma, és miért lettünk ilyenek, az attól függ, hogyan lettünk.

kerekedett az evolúciós folyamatban. És az ember azért halandó, mert a legalkalmazkodóbbak kiválasztódása halál nélkül nem lehetséges. *Isten az embert vajon ennek az evolúciós folyamatnak a révén teremtette? Milyen következményei lennének ennek?* A korábban említett törés az emberiség történelmében, amit Jézus orvosolt, nem illik bele ebbe a képbe. De mit jelent akkor Jézus munkálkodása, az evolúcióval a háttérben? Az eredet kérdésének tehát van köze Jézus Krisztushoz.

Ezért az eredet kérdése a keresztyén hit és a keresztyén bizonyágtétel szempontjából nemcsak fontos, de központi jelentőségű. Ennek a füzetnek az a célja, hogy ezt kifejtse. E kérdés eldöntését nem szabad az olyan tudományra és nyilvánosságra bízni, amely teljesen figyelmen kívül hagyja Isten tetteit. A keresztyén bizonyágtétel így sokat veszítene szavahihetőségéből és erejéből.

„Nagyapánk az ördög egy pávián alakjában!”

Charles Darwin élete utolsó szakaszában írta „Az indulatok kifejeződése az embernél és az állatnál” című könyvét. Desmond és Moore ezt írják erről Darwin-életrajzukban¹ (a dőlt betűs részek Darwin szó szerinti megfogalmazásai): „Az ember hangulati megnyilvánulásai maguk is fejlődtek. Azért alakultak ki olyan érzelmeink, mint 'bosszú és harag'... mert majomszerű elődeinknek hasznukra váltak. Minden gonosz szenvedélyünk' gyökere 'tehát származásunk', jegyezte fel Darwin. A jó és a rossz nem

annyira erkölcsi abszolútumok, mint inkább majomszerű attribútumok. Vagy plasztikusabban kifejezve: 'Nagyapánk az ördög egy pávián alakjában!'”.

Ez a felfogás – még ha többnyire kevésbé drasztikusan fogalmazzák is meg – manapság magától értetődőnek számít az emberi viselkedésmódok evolúcióelméleti leírásában. Például Carsten Bresch úgy véli, hogy „az emberi léthez vezető út” egy sötét völgyön át vezetett.² Az őshordák egymás elleni harca szükséges volt, mivel ezáltal kellő sze-

lekciós nyomás keletkezett, amely az agy továbbfejlődését eredményezte. Bár a segítőkézség és a felebaráti szeretet, amelyeket az emberi etikában oly nagyra tartunk, szintén az evolúció elvéből adódtak, de ugyanúgy – és mindenekelőtt – az agresszív természet is. Sajnálatos módon, de egyben szükségszerűen, mi mai emberek az agresszív elődök utódai vagyunk; a békés természetűeknek nem volt esélyük, és így nem hagytak utódokat maguk után.

1. Teremtés és evolúció a köztudatban

Az ember és az élet eredetének kérdése teljes mértékben „tisztázott”: Az ember az állatvilágból származik; az élet kizárólag természeti folyamatok által keletkezett az élettelen anyagból; az élet változatos formái szintén természeti folyamatok révén fejlődtek ki. Ehhez nincs szükség teremtőre, aki Igéje által, természetfeletti módon teremt. A tudományos világban és az oktatási intézményekben már régen nem gondolkodnak az evolúció alternatíváján. Az élőlények általános evolúcióját magától értetődő ténynek tekintik, amely a gondolkodás és kutatás alapja.

Ez a világszemlélet az oktatási intézményeken és a médiumokon³ keresztül az egész emberiséget befolyásolja. Ha az ember ezen a világrépen nő fel, akkor egyszerűen hozzászokik (bár meggyőző indoklását aligha adhatja bárki is), úgyhogy a többi világnézetet, különösen a bibliai teremtésméleletet, zavarónak találja, és gyakran nem elég nyitott arra, hogy behatóan foglalkozzon vele. Hiszen a dolog már tisztázva van! Miért kellene újra elővenni?

A teológiában és a valláspedagógiában lényegében osztják ezt a nézetet. Ott sem foglalkoznak már régen behatóan az evolúciótan tartalmával. Aki nem osztja ezt a nézetet, annak vagy erős ellenszéllel, vagy megvetéssel kell számolnia.⁴

A tényekkel együtt világnézeteket közvetítenek

Az ember sok helyen találkozik az eredet kérdésével. Majdnem minden természetfilmben elhangzanak kijelentések az „evolúció” vélt működéséről, és rendszerint fel sem merül, hogy az élőlények keletkezése másképp is elképzelhető, mint evolúció által. Ezekben az ismeretterjesztő filmekben kétségkívül sok helyes, érdekes és jól megalapozott tényt közölnek – de: *összekapcsolják őket egy olyan világréppel, amely fölöslegesnek tünteti fel a Teremtőt.* Ha kifejezetten nem is tagadják egy teremtő létezését, az egésznek az a hallgatólagos „üzenete”, hogy az élet keletkezése kérdésének megválaszolásához nincs szükség teremtőre.

Nem túl örvendetes ebben az összefüggésben, hogy nem tesznek világosan különbséget a megfigyelt adatok, a belőlük levont következtetések és az alapul vett világnézeti feltevések között. A kevésbé érzékeny laikus

Az ilyen képekkel gyakran egész világnézeteket közvetítenek. Természetesen az ember és a csimpánz hasonlít egymásra; közös testi felépítésük terve, és hasonlóak az öröklődési tényezőik. De vajon ez azt jelenti, hogy testvérek abban az értelemben, hogy közösek az őseik az állatvilágban?

Természetesen evolúció – a hirdetésben is: A plakát elárulja: „A hát testünk gyenge pontja. Ezen még az evolúció sem tudott változtatni.” Azt a fel-fogást, hogy mai problémáink az emberré válás folyamatából származnak, az ember viselkedésére is alkalmazzák.

számára ezek a szintek (adatok – értelmezések – világnézetek) egyformán megalapozott tényeknek tűnnek, és ezek a tények a tálalás módja miatt gyakran nehezen kibogozhatók.

Itt az egyszerű rákérdezés legalább „elsősegélyül” szolgál: „Melyek az adatok, a valóban empirikus vizsgálati eredmények? Mit figyeltek meg valójában?” Ha ez nem derül ki világosan az ismertetésből, jó okunk van a bizalmatlanságra.

Itt levonhatjuk az első tanulságot arra vonatkozóan, hogy miért fontos az eredet kérdése a keresztyének és a keresztyén bizonyágtétel szempontjából:

1. tanulság: A keresztyéneknek azért fontos vitába szállniuk az evolúciótannal, mert ezt a témát az iskolában és a széles nyilvánosság előtt gyakran arra használják (tudatosan vagy akaratlanul), hogy Istent fölöslegesnek tüntessék fel, és ehelyett egy a Bibliával ellentétes világ-és emberképet sugalljanak.

Evolúció – természettudomány – fejlődéstörténet

Ebben a füzetben „evolúció”-n azt értjük, hogy az összes élőlény közös őstől származik. Ez azt is jelenti, hogy az ember az állatvilágból származik. Tehát az élet különböző alaptípusai között nagy átmenetek vannak, amelyek közvetlenül nem figyelhetők meg. Nem tekintjük evolúciónak azokat az alkalmazkodási és specializálódási folyamatokat, amelyek során a teremtett fajok (alaptípusok) már kész felépítésükkel csak viszonylag csekély mértékben módosulnak. Ilyen változatok tenyésztéssel is előállíthatók, és hozzátartoznak az alaptípusok rugalmasságához.

A teremtésről és evolúcióról folytatott vitában fontos, hogy különbséget tegyünk természettudomány és fejlődéstörténeti kutatás között. A megfigyelés és kísérletezés természet-

tudományos módszere által csak a jelen kutatható közvetlen módon, és ezáltal kideríthető valami a világ felépítéséről (pl. az élőlények felépítése, a kővületek alakja, a világminőség szerkezete) és működéséről.

A világ keletkezése és története nem vizsgálható természettudományos módszerekkel, mivel egyszeri, múltbeli, és így a megfigyelés számára hozzáférhetetlen folyamatról van szó. Bár a természettudósok gyűjthetnek közvetett bizonyítékokat, de maguktól ezek nem állnak össze egy múltbeli történeti folyamattá. Sokkal inkább egy előre adott keletkezési modellben kell őket értelmezni, és ez sokféleképpen történhet. A természettörténeti kutatás tehát igényli ugyan a természettudományos kutatás eredmé-

nyeit, de azok csak közvetett bizonyítékok, amelyek értelmezést igényelnek. Az evolúció- és teremtéstanban lényegében természettörténetről, az élet vagy az egész kozmosz történetéről van szó. Mindkét szemléletmód felhasznál természet tudományos módszereket, hogy közvetett bizonyítékokat nyerjen, amelyeket megpróbál a saját fogalmaival értelmezni.

Így világossá válik, hogy a teremtésről és evolúcióról folytatott vitában nem a hit és a természettudomány közötti ellentétéről van szó, hanem a természettörténet két különböző felfogása áll szemben, amelyek megpróbálják a természettudomány eredményeit saját gondolati rendszerük (hitük) szerint értelmezni.

Az a tény, hogy az eredet témája újra meg újra napirendre kerül a médiumokban, egyben lehetőséget kínál arra, hogy összekapcsoljuk a keresztyén bizonyágtétellel. És éppen ebben kell a keresztyéneknek kritikusan állást foglalniuk. Hiszen ha Isten, mint szuverén módon cselekvő Teremtő, a kortársak gondolkodásában többé nem játszik szerepet, az evangélium üzenetének – következetesen végiggondolva – nincs alapja. A társadalmi helyzet ebben a kérdésben bizonyos tekintetben az athéniak helyzetéhez hasonlítható, akiknek Pál második miszsiói útján az evangéliumot hirdette (Csel 17,16-34). Sok athéni gondolkodásában a teremtés egyáltalán nem játszott szerepet. Ebben a helyzetben Pál bemutatta nekik Istent mint Teremtőt, hogy aztán rátérjen a feltámadás kérdésére. Az ottani helyzetben fontos volt az eredet kérdése, és így van ez mai, elvilágiasult társadalmunkban is. Figyelemre méltó, hogy Pál gondolatmenete elvezet a teremtéstől a feltámadásig.

2. Evolúció – tény vagy hallgatólagos megállapodás?

Hogy milyen magától értetődővé vált az evolúciós világképben való gondolkodás, azt jól mutatja a következő idézet, amely nyilvánvalóvá teszi, hogy még a legnagyobb, magyarázatra szoruló problémák sem ébresztenek kétséget az általános evolúció „realitása” felől.

„Elméleti okokból nem várható, hogy az evolúciós fejlődési vonalakon belül idővel növekszik a komplexitás, és erre empirikus bizonyítékok sincsenek. Ennek ellenére az eukariotia⁵ sejtek komplexebbek, mint a prokarióták, az állatok és növények komplexebbek, mint az egysejtűek⁶, stb. A komplexitásnak ez a növekedése nagy átmenetek sorozatának lehetne az eredménye, melyek változásokat hoztak magukkal az információ tárolásában és továbbadásában” (Szathmáry Eörs és John Maynard Smith⁷).

Ez az idézet jó nevű evolúció-teoretikusoktól származik, és 1995-ben jelent meg a *Nature*-ben, az egyik legtekintélyesebb tudományos folyóiratban. Itt röviden azt állítják – meglepő módon! –, hogy sem elméletileg, sem kísérletileg nem tisztázott, miként növekszik az élőlények komplexitása az idők során. De pontosan ez a fő probléma, amelyet az evolúciókutatásnak meg kell oldania: Hogyan keletkezhetnek természeti folyamatok által új szervek vagy konstrukciók tervek? Ez Szathmáry és Maynard Smith szerint sem elméletileg (úgymond a

„Elméleti okokból nem várható, hogy az evolúciós fejlődési vonalakon belül idővel növekszik a komplexitás, és erre empirikus bizonyítékok sincsenek.”

SZATHMÁRY E. ÉS
J. MAYNARD SMITH

A „teremtés tan fő tétele”

„Hit által értjük meg, hogy a világokat Isten szava alkotta, úgyhogy a nem láthatókból állt elő a látható” (Zsid 11,3).⁸

Ebben a tételben tömören össze van foglalva, mit jelent a „teremtés” bibliai értelemben. Egyrészt: A világ Isten szava által létezik, vagyis Isten akaratát és hatalma áll mögötte. A „szó” a teremtés szavaira emlékeztet: „És mondta Isten: Legyen...”, vagy Jézus nagyhatású beszédeire, amelyek megindították a

szíveket, sőt halottakat támasztottak fel: „Lázár, jöjj ki!” (Jn 11,43). A teremtés tehát a következőt jelenti: A világ azért létezik és minden egyes ember azért él benne, mert Isten így akarja, és megvan hozzá a hatalma, hogy akaratát megvalósítsa. A Zsidók 11,3 ezután megmondja, hogy ennek alapján mi nem lehet a teremtett világ: A most látható dolgok („jelenségek”) nem az érzékelhető dolgokból keletkeztek. Így is lehet mondani: A látható dolgok

nem hozzájuk hasonló dolgokból keletkeztek. A világ keletkezése nem magyarázható magán a világon belül. Nem természeti törvények vagy véletlen folyamatok hozták létre a világot, hanem az isteni akarat. Ez homlokegyenest ellentmond az evolúciókutatás célkitűzésének, hiszen annak célja éppen az, hogy a keletkezés magyarázatát a világon belül találja meg (vö. 3. fejezet).

„Nem engedhetjük meg, hogy Isten betegye a lábát az ajtón.”

RICHARD LEWONTIN

gondolati modellben), sem a természetben végzett kísérletek vagy megfigyelések alapján nincs tisztázva. Hogyan lehet akkor az általános evolúciót olyan ténynek tekinteni, amelyből a két szerző is kiindul? Nyilván úgy, hogy már előre elkötelezték magukat mellette. Az evolúció – abban az értelemben, hogy minden élőlény egy közös őstől származik – nem tudományos kutatáson alapuló tény, hanem a tudóstársadalom hallgatólagos megállapodása. Erre a későbbiekben még visszatérünk.

A két szerző azzal folytatja, hogy a komplexitás mégiscsak nőtt, hiszen az élet a komplexitás különböző szintjeit mutatja. Ezek közül felsorolnak néhányat: sejt-mag nélküli sejtek (prokarióták) – sejt-maggal rendelkező sejtek (eukarióták) – soksejtűek, de fogalmuk sincs, hogyan „mászhatta meg” a természet ezeket a komplexitási szinteket. Ez jó alkalom lenne, hogy elgondolkodjanak a teremtés lehetőségén, különösen az evolúciókutatás eddigi kudarca láttán. De ez eszükbe sem jut.

Az, hogy az evolúciós világgép nem egyszerűen a tudományos eredmények értelmezése, világossá válik az alábbi idézetből, amely Richard Lewontintól, a világhírű genetikustól származik: „A materializmus mellett *a priori** hozott elvi döntésünk folytán arra vagyunk kényszerítve, hogy olyan kutatási feltevéseket és magyarázó elveket dolgozzunk ki, amelyek kizárólag materialista magyarázatokra szorítkoznak. Ezeknél nem játszik szerepet, hogy mennyire mondanak ellent a be nem avatottak intuíciójának, vagy mennyire tűnnek számukra rejtélyesnek. Ez a materializmus abszolút, hiszen nem engedhetjük meg, hogy Isten betegye a lábát az ajtón.”⁹

LEWONTIN „elvi döntésről” beszél, amely alapján eleve materialista magyarázatokra szorítkoznak. Előtte egy

* Eleve adottnak feltételezett, bizonyításra nem szoruló állítás.

„már korábban vállalt elkötelezettségről, nevezetesen a materializmus iránti elkötelezettségről”¹⁰ beszél. Ezenkívül megállapítja, hogy a kutatókat nem a tudományos eredmények kényszerítik erre az álláspontra: „Nem arról van szó, hogy a tudomány módszerei és intézményei bármilyen módon kényszerítenének bennünket, hogy elfogadjuk a világ jelenségeinek materialista magyarázatát.”¹¹

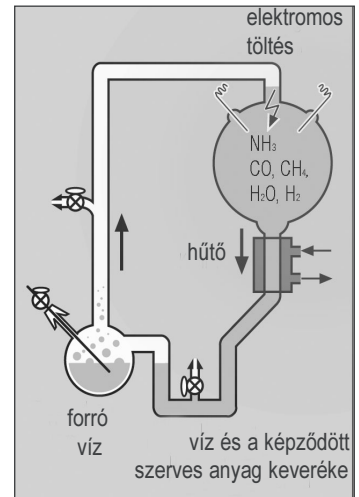
Nem minden tudós fogalmaz ilyen világosan, de döntő többségük (legalábbis a biológusoké) hasonlóan gondolkodik.¹² És ez a gondolkodásmód uralja a mértékadó sajtóorgánumokat és médiumokat.

Ebből egy fontos következtetést vonhatunk le: Az evolúciótan több mint tudomány, sokkal inkább egy meghatározott világnézetből „él”, amely (szándékosan) figyelmen kívül hagyja Isten szuverén cselekvését. Ezért nem mindig kifejezetten ateista (mint Lewontin esetében), de tagadja a szó (Ige) általi közvetlen teremtést.

Arra a kérdésre, hogy az evolúciós feltevés összeegyeztethető-e a teremtés bibliai tanúságtételével, a választ az imént vázolt helyzet ismeretében alaposan meg kell fontolni. Hiszen az ilyen összeillesztésnek az a célja, hogy egy olyan eredetelmélet megalkotása után, amely kifejezetten kizárja az isteni teremtő aktust, megfontolják, miként lehetne mégis visszacsempészni a teremtés tanúságtételét. – Meglehetősen kétes eljárás.

3. A tudománynak következetesen ateistának kell lennie?

A ma követelmény ellen, hogy az eredet kérdésében a teremtésből kell kiindulni, azt az érvt lehet felhozni, hogy a természettudomány nem veheti figyelembe módszeresen egy teremtő tevékenységét. A természettudomány kizárólag e világon belül keresheti a vizsgált jelenségek okait. A tudósoknak abból kell kiindulniuk, hogy a kísérleteknél vagy megfigyeléseknél nem kell isteni beavatkozással számolniuk. Ebben az értelemben „módszertani ateizmussal” kell dolgozniuk, ami azonban nem azonos Isten elvi tagadásával. Ennek az érvelésnek a kísérleti eljárásoknál megvan a jogosultsága, és természettudomány valóban csak akkor lehetséges, ha a folyamatok és törvényszerűségek kiszámíthatók. Ezen alapul a technika és az orvostudomány is. Egy hídnak, amely ma nem dől össze, azonos feltételek mellett holnap sem szabad összedőlnie, és egy orvosság hatásainak kiszámíthatóknak kell lenniük. Eddig rend-

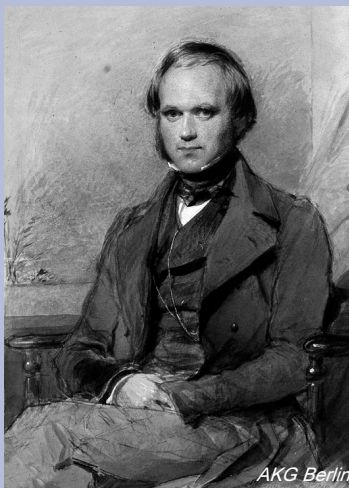

A természettudomány azt vizsgálja, hogyan működnek a jelenlegi folyamatok. Ezen a képen az a készülék látható, amelyet Stanley Miller használt 1953-ban, hogy egyszerű szervesetlen molekulákból aminosavakat (a fehérjék építőkövei) állítson elő. Ezzel a föld hipotetikus ótatmoszférájában lejátszódó folyamatokat kívánta utánozni. Az ilyen szimulációs kísérletek azonban legfeljebb azt tudnák kimutatni, hogy korábban mi történhetett volna, és nem azt, hogy valójában mi történt.

Charles Darwin és a keresztyén hit

Széles körben elterjedt az a nézet, hogy Charles DARWIN, a modern evolúciótan megalapozója nem akarta kétségbe vonni a keresztyén hitet. Darwin élete során gyakran nyilatkozott a hit kérdéseivel kapcsolatban. Desmond és Moore „Darwin” című életrajzi könyvükben (München, 1992) élethűen és érdekfeszítően írják le a tudós „hitbeli útját”. Charles DARWIN fiatalkorában – félbehagyott orvosi tanulmányait követően – teológiát tanult, mert apja tanácsára lelkes akart lenni. Ebben az időben komolyan foglalkozott az evangéliumokkal. Ekkoriban jegyezte fel naplójába, hogy Jézus nemlétezésének feltételezése „nyilvánvalóan abszurd”; ezért a szkeptikusoknak abból kell kiindulniuk, hogy Jézus „önmagát tévesztette meg”. De az evangéliumok ezt „fölkétségesebb valószínűtlenné” teszik. Ezek egy olyan embert nyilatkoztattak ki, akinek a csodái hitetleneket győztek meg; „nincs jogunk arra, hogy tagadjuk az ilyen események lehetőségét.” „Nincs más út, mint az istenség (Jézusé), hogy megmagyarázzuk az evidencia és valószínűség láncolatát” – következtetett Darwin (DESMOND & MOORE, 64. o.). Charles később a feleségében

hívó példaképre talált; de apai részről szabadgondolkodói befolyás alatt állt, és orvosi tanulmányai alatt a liberális szellem minden elképzelhető formájának ki volt téve. Nagyon korán felülkerekedett benne a tagadó szellem. DESMOND és MOORE azt írják (279. o.): „A teremtés-

AKG Berlin

ben hívők 'épülete', és minden, ami ezzel összefügg, céltáblául szolgált számára. A jövőbe tekintve látta, amint a régi, csodákra alapozott épület összeomlik..." „Az evolúció, az 'új evangélium' a szellemet, az erkölcsöt és a vallásos hitet az emberi faj társadalmi fejlődésének részeként magyarázta”

(429. o.). Életének vége felé Darwin azt írta családjának, hogy hite „a keresztyénségben mint isteni kinyilatkoztatásban” fokozatosan elhalványult. Nem képes többé felfogni, „miért kívánja bárki, hogy a keresztyénség igaz legyen”. Hiszen ha igaz lenne, akkor az Újszövetség „egyértelmű szavai azt jelentenék, hogy azok az emberek, akik nem hisznek – és közejük tartozik apám, fivérem és legjobb barátaim többsége –, örök időkre bűnhődni fognak. Ez pedig kárhozzátandó tan” (DESMOND & MOORE, 700. o.; a dőlt betűs részek DARWINTÓL származó idézetek).

Saját evolúciótanát azzal a reménnyel kommentálta, hogy hozzájárult a fajok teremtése dogmájának megdöntéséhez. Darwin életútjából és cselekedeteinek indítékairól tett nyilatkozataiból világosan felismerhető, hogy bibliaellenes beállítottság motiválta. Ez nem feltétlenül kérdőjelezi meg kutatási eredményeit (amelyek megítélésével itt nem foglalkozunk), de jól példázza, hogy a tudomány nem választható el a személyes meggyőződéstől. Ez önmagában nem baj, csak mindig tisztában kell lenni vele.

ben is van, ha ezt a módszert nem abszolutizálják.

A „természettudományos megismerés módszere” mindenestre csak a *mostani* jelenségekre vagy a jelenben lejátszódó folyamatokra alkalmazható, amelyek megfigyelhetők és elvileg megismételhetők (vö. Kasten: „Evolution – Naturwissenschaft – Naturgeschichte” [Evolúció – természettudomány – fejlődéstörténet], 6. o.). Hiszen a természettudomány „empirikus” módszerrel dolgozik, vagyis a tapasztalat (empíria) által nyert tudást hasznosítja. Tehát a természettudomány a jelenben lejátszódó okozati folyamatokra korlátozódik. A múltbeli, az egyszeri kívül van a közvetlen megismerés tartományán.

Az empirikus módszer tehát nem alkalmazható közvetlenül az eredet kérdésére, hiszen a múltbeli folyamatok nem figyelhetők és ismételhetők meg, függetlenül attól, hogy a világ egy pillanat alatt lezajlott teremtés vagy egy sok millió évig tartó evolúciós folyamat során jött létre. (Például a hüllők madarakká való feltételezett átalakulását nem lehetséges kísérletileg reprodukálni.) Mint múltbeli folyamatok rekonstruálására tett kísérletek, az evolúció- és teremtéstudományok sok tekintetben a történelmi kutatáshoz hasonlíthatók. Csak közvetett bizonyítékok vannak, amelyek egy előre adott szemléletmód keretében értelmezhetők. Ennek az előfeltevésnek azonban szükebben világnézeti vagy vallási alapja van.

Az empirikus módszer ezért annak igazolására sem használható, hogy kizárjuk egy teremtő munkálkodását, hiszen ezt a munkálkodást empirikusan sem megragadni, sem kizárni nem lehet. A természettudomány „kézművesmunkája” végeredményben független az eredetre vonatkozó elképzelésektől. Azt vizsgálja, *milyen* a világ, és nem azt, *hogyan* keletkezett. Így is fogalmazhatunk: Ha a természettudományok empirikus megismerési tartományukra korlátozódnak, semmiféle kijelentést nem tehetnek az *eredetről* és a *teremtés folyamatáról*.

Ha most a „módszertani ateizmust” az eredet kérdésére is alkalmazzuk, akkor már nem csak módszerről van szó, hanem a létet érintő megállapításról, mivel kizárjuk az Isten általi közvetlen teremtést, és csak természeti, ok-okozati folyamatokat *engedünk meg* az élet történetében. Hogy korábban végbement-e közvetlen teremtés vagy nem, nem „módszeresen” eldönthető kérdés, hanem világnézeti motivált *előfeltevés*.

Az evolúciókutatók eldöntötték: Azt a célt tűzik ki, hogy az élet és az ember eredetét megpróbálják Isten nélkül megérteni. Egy Franz M. WUKETITS nevű bécsi biológustól és filozófustól származó idézet jól megvilágítja ezt: „Az evolúció-teoretikus nem természetfeletti erőkkel operál, hanem megpróbálja természeti erőkkel magyarázni az evolúciót. Ez azonban a (természet)-tudomány ismertetőjegye: A magyarázandó jelenséget nem szabad az ismeretlenség (természetfölötti és ezért kikutathatatlan) világába tolni. A jelenségek okai magukban a jelenségekben keresendők.”¹³ Wuketitsnek ugyan igaza van abban, hogy a természettudományban a jelenségek okai magukban a jelenségekben keresendők, de a természettudomány – a megismerés általa alkalmazott módszere folytán – csak a jelenleg megfigyelhető jelenségekkel foglalkozik, és nem a *keletkezésükkel*. A természet történetében a módszertani ateizmus és a természetfeletti okok kizárása egyúttal mindig világnézeti állásfoglalás is. Az utóbbi két fejezet összefoglalható egy második tanul-

Ha a természettudományok empirikus megismerési tartományukra korlátozódnak, semmiféle kijelentést nem tehetnek az eredetről és a teremtés folyamatáról.

„Melyik komoly kutató
vonná kétségbe
manapság, hogy
az evolúció tény?...

A földön létező összes
élőlény közös
származását ma már
senki sem vitatja... ”

ERNST MAYR¹⁵

2. tanulság: A keresztyéneknek azért fontos vitába szállniuk az evolúciótannal, mert az eredet kérdése világnézeti előfeltevések nélkül nem válaszolható meg. A világnézet kérdésében a keresztyéneknek színt kell vallaniuk, annál is inkább, mert az ateista tudományban és oktatásban olyan világnézetek dominálnak, amelyek ellentmondanak a bibliai kijelentéseknek.

ságban:

4. Konvergencia vagy konfliktus?*

Mivel az evolúciós szemlélet csaknem zavartalan monopolhelyzetet élvez a tudományos körökben, az iskolákban és más oktatási intézményekben, és különösen a médiumokban, az emberekre nagy nyomás nehezedik, hogy alkalmazkodjanak. Ilyen körülmények között sokakban felmerül a kérdés, vajon van-e értelme és szükséges-e, hogy a keresztyének nyilvánítsák tiltakozásukat, és evolúciókritikával foglalkozzanak? Megkívánja-e a Biblia az evolúciós világnézet kritikáját vagy tagadását? Egyáltalán ellentmond-e az evolúciótan¹⁴ a teremtés bibliai tanúságtételének, ha kijelentéseit a természettudományosan igazolható érvényességi tartományra korlátozzuk? Vajon itt nem a hit és a tudomány régen elfeledett harcát újítják fel?

Ezzel kapcsolatban gyakran hangzottatott érvelés: A (keresztyén) hit foglalkozzon a teremtés értelmének és céljának kérdéseivel, és ezekre szorítkozzon; a természettudományos kutatás és elméletalkotás kritikájába nem szabad belekeverednie. A fejlődéstörténet kutatása ellenben foglalkozzon csupán a teremtés mikéntjével, és ne akarja megválaszolni a teremtés értelmének kérdését. Az illetőségi körök ilyen tiszta szétválasztása esetén az „evolúció kontra teremtés” vita a bibliai kinyilatkoztatásra való hivatkozással nemcsak szükségtelen, de gyakran káros is, mert a vagy-vagy hamis alternatíváját sugallja. Konvergencia vagy konfliktus?

A természettörténet és a hit ilyen éles szétválasztása azonban irreális, méghozzá két okból:

– Egyrészt, mint már kifejtettük, világnézeti alap nélkül nem létezik természettörténet. Az evolúciótan például – mint rámutattunk – olyan előfeltevéseken alapul, amelyek végül is csak „hitzerűen” indokolhatók.

– Másrészt a keresztyén hitnek vannak kifejezetten realiztikus elemei, hiszen azon alapul, hogy Isten konkrétan munkálkodott annak a világnak a történelmében – mindenekelőtt az emberiség történel-

* Egy irányba mutató vagy ellentét?

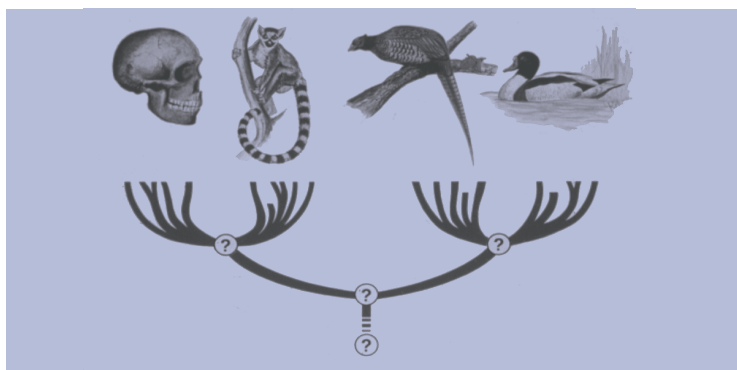
mében –, amelyet a természettudományok is vizsgálnak, és amelynek természettörténetét tisztázni kell. Logikus a kérdés, hogy mi a jelentősége Isten munkálkodásának a természettörténet rekonstrukálásában.

A 3. fejezetben már beláttuk, hogy az evolúciótan mint az eredetre vonatkozó feltevés nem lehet tisztán „természettudományos elmélet”, és egy evolúciós elmélet nem fogalmazható meg világnézeti alapok nélkül. A következőkben megvilágítjuk a keresztyén hit valóságra vonatkozását az Újszövetség központi állításai alapján. Ennek során majd kiderül, hogy az Isten teremtési aktusáról és Jézus jelentőségéről tett alapvető bibliai kijelentések nem egyeztethetők össze az evolúciótannal.

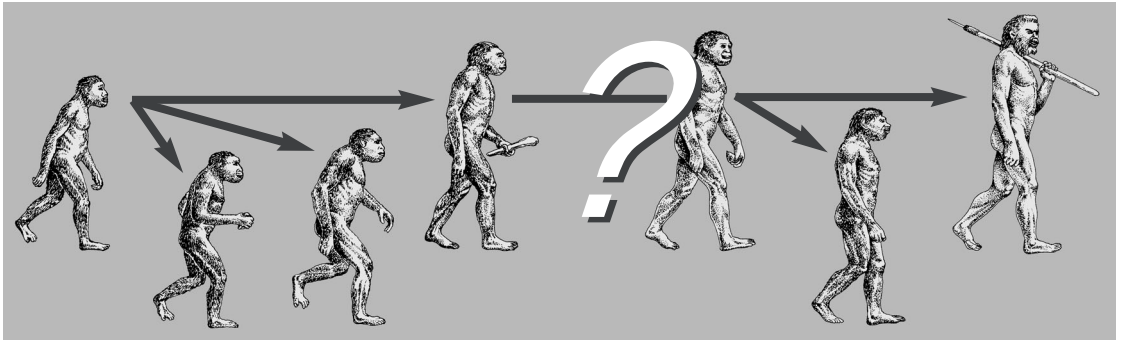
5. Minden evolúcióelmélet nélkülözhetetlen alkotóelemei

Ahhoz, hogy eldönthessük, vajon az evolúció értelmezhető-e úgy mint Isten teremtési módszere, megfelelő viszonyítási alapot kell találnunk. Meg kell határozni a különböző evolúciós elméletek „legkisebb közös nevezőjét”, és a későbbiekben ezt kell alapul venni. Az összes evolúciós felfogás – beleértve a teistát is (Isten által irányított evolúció) – elméleti alkotórészeiről van szó, amelyek nélkül lehetetlen volna bármifajta evolúcióelmélet. Az alábbi (nem teljes) felsorolás röviden összefoglalja a legfontosabb állításokat.

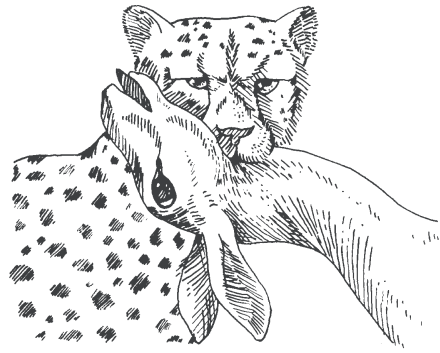
1. Az idő során növekszik a komplexitás (atomok – molekulák – makromolekulák – egysejtűek – soksejtűek stb.).
2. Az evolúció története több milliárd évet fog át; az emberiség legalább kétmillió éves.
3. Az összes földi faj – a ma élők és a kihaltak egyaránt – egyetlen egysejtű őstől származik.
4. Az emberre vonatkozóan ez azt jelenti, hogy az állatvilágból származik; az ember egy átalakult állat.

Az evolúciótan szerint az összes élőlényt összeköti az élet közös családfája.

Az állattól az emberig. Ez a meg nem figyelhető folyamat minden evolúciós elmélet alapfeltevése.

Az egyik elpusztítja a másikat: ez az evolúciós fejlődés egyik legfontosabb mozgatórugója. Teremtés evolúció által = teremtés a megmaradásért folytatott harc által.

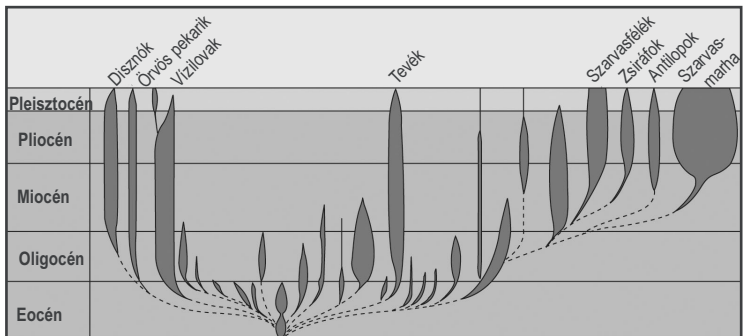
Az élőlények nagy része kihalt. Az ábra ezt a párosujjúak példáján szemlélteti. Azok az ágak, amelyek nem érik el a felső vonalat (jelen), a kihalt csoportokat ábrázolják.

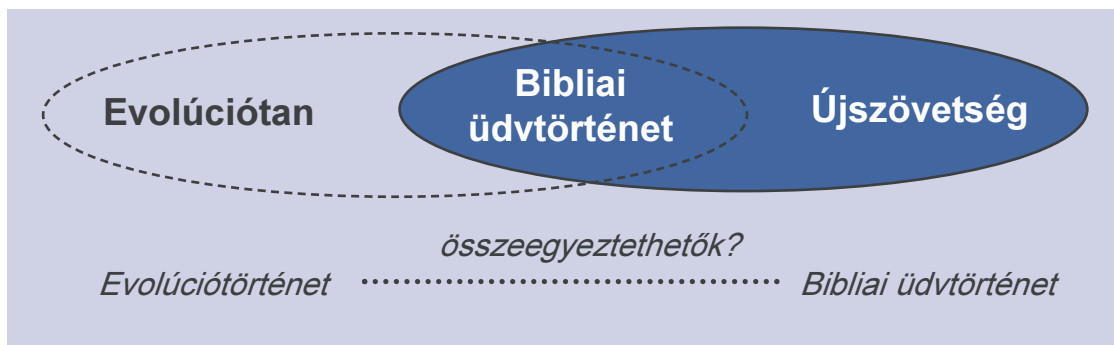
Bárhogyan képzelik is el az emberré válás forgatókönyvét, az evolúciós folyamatok jellegéből következik, hogy az embernek nem csak a testi tulajdonságai, hanem a viselkedésmódjai is – akár kedvezőek, akár kedvezőtlenek – levezethetők az evolúció törvényszerűségeiből. Az evolúciós kutatás célja többek között az emberi viselkedés levezetése tisztán a természeti törvények alapján.¹⁶

5. Az evolúció populációkban történik, nem egyedről egyedre. A populáció (egy faj kereszteződés által összekötött egyedei) az evolúció alapegysége.

6. A fajok sokféleségének (beleértve az embert) evolúciós keletkezésére vonatkozó egyik feltételezés az utódok túltermelése, és ennek következményeként a legjobban alkalmazkodó egyedek kiválasztódása (szelekció) a rosszabbul alkalmazkodók rovására. A mutáció (az öröklött tulajdonságok változása) az új változatok létrejöttének egyetlen ismert forrása. A mutáció eredménye túlnyomó többségben (az esetek több mint 99 százalékában) az életerő csökkenése, öröklési hibák, betegségek és fejlődési rendellenességek, amelyeket a szelekciónak kell kiselejteznie.

7. Az evolúció csak akkor mehet végbe, ha nagy tömegekben pusztulnak el az egyedek és halmnak ki a fajok.¹⁷ Halál nélkül nincs evolúció. Az emberiség megszámlálhatatlan egyed halála és rengeteg faj kihalása árán született meg.

6. Következmények a bibliai üdvtan szempontjából

Mi következik tehát ez evolúciótan eme alkotóelemeiből? Mennyiben érintik a Biblia kijelentéseit? A hozzáértő bibliaolvasó számára bizonyára már feltűnt néhány dolog. Az alábbiakban felsoroljuk a legfontosabb következményeket.

6.1. Ádám „az állat és az ember közötti átmenetben”

Ha Isten evolúció által teremtette az embert, ez kihatással van az emberképre. Evolúciós keretek között felmerül a kérdés, hogy Ádámot (akár mint egyént, akár mint egy evolúciós szint képviselőjét) hol kell elhelyeznünk az evolúciós családfán. Hol kezdődik az emberiség? Az evolúcióelmélet feltételez egy *átmeneti tartományt az állat és az ember között*. E fogalom kép-
lékenysége összhangban van azzal a ténnyel, hogy az evolúció kis lépésekben megy végbe, hiszen az evolúciótörténetben nem létezik egyértelműen definiálható első emberpár, ill. az állatoktól élesen elhatárolható első emberpopuláció, mivel a formaváltozás populációkban történik (lásd fent). Tehát ha az evolúcióból indulunk ki, lehetetlen elválasztani az emberi létet az állati létől.

Már egyes teológusok is megbarátkoztak azzal a nézettel, hogy az ember az állatból emberbe történő folytonos átmenet miatt nem definiálható pontosan. Köztük van Günter ALTNER: „Az ember származásánál fogva többretegű lény, aki még nem érte el végleges formáját.”¹⁸

Konrad LORENZ a *mai* embert a majom és a tulajdonképpen ember közötti láncszemnek tekinti.¹⁹ Carsten BRESCH is elkötelezte magát ennek a gondolatnak: Még nem értünk ki abból a sötét völgyből, amelyen

A teremtés és evolúció problematikájában nem csak a kezdetről van szó, hanem az élet egész történetéről. Mivel a bibliai őstörténet szorosan összefügg az Újszövetség központi kijelentéseivel, annak megértésére nézve súlyos következményekkel jár, ha a bibliai őstörténetet az ember keletkezésének teista-evolucionista felfogása alapján értelmezzük.

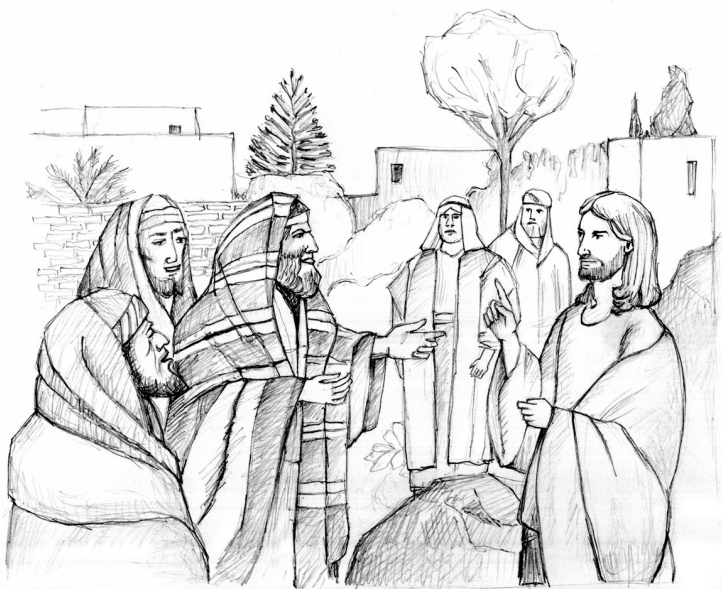
Bár a „majomember” ehhez hasonló ábrázolásaiban több a fantázia, mint a valóság, az ilyen elképzelések hozzátartoznak ahhoz az elmélethez, amely szerint az ember az állatvilágból származik.

keresztül az emberré válás útja vezet: a tulajdonképeni, valódi emberi lét csak a jövőben valósul meg.²⁰ Hoimar von Ditfurth szavaival: Az ember „fejlődéstörténeti értelemben még nem lépte át az állat és ember közötti átmenti tartományt, még nem valósította meg teljesen önmagát mint valódi ember.”²¹ Következésképpen az ember gyarlóságai és bűnei az evolúciós folyamat következményeinek tekinthetők (lásd lent).

Ha következetesen evolúcióelméleti előfeltevésekből indulunk ki, akkor az ember mint olyan nem létezik, csak egy folyamat különböző stádiumai, amelyek minőségileg nem különböznek.

Ezzel szemben a bibliai teremtéstörténet szerint Isten az embert saját (Isten) képére teremtette, és rábízta a teremtett világot (1Móz 1,28): Az ember úgyszólván Isten helytartója. Ez a feladat kétségkívül magas követelményeket támaszt, és egy primitív „ősember”, aki – evolucionista értelmezésben – fokozatosan fejlődött ki az állatvilágból, semmiképpen sem birkózhat meg vele. Evolucionista szemszögből az ember megbízatásának nincs értelme.

Jézus Krisztus közvetett módon maga is megerősíti az ember teremtését, úgy, ahogy azt a Biblia első két fejezete (1Mózes 1 és 2) leírja. Korának vallási vezetőivel folytatott egyik vitájában a házasság és a válás kérdéséről volt szó. Figyelemre méltó módon Jézus úgy indokolja válaszát, hogy az eredetre utal: arra, ahogyan Isten kezdetben megteremtette az embert. Ez a beszélgetés Máté evangéliumában maradt fenn:

„Ekkor farizeusok mentek oda hozzá, hogy kísértsék, és megkérdezték tőle: *Szabad-e az embernek valamilyen okból elbocsátania feleségét (vagy: elválnia feleségétől)?* Ő így válaszolt: *Nem olvastátok-e (1Móz 1,27), hogy a Teremtő kezdettől fogva férfivá és nővé teremtette őket?* Majd így folytatta: *Ezért hagyja el a férfi atyját és anyját, ragaszkodik feleségéhez, és lesznek ketten egy testté (1Móz 2,24). Úgyhogy már nem két test, hanem egy. Amit tehát az Isten egybekötött, ember azt el ne válassza.* Erre azt mondták neki: *Akkor*

miért rendelte el Mózes (5Móz 24,1), hogy adjon válólevelet, aki elbocsátja feleségét? Jézus így válaszolt nekik: Mózes szívetek keménysége miatt engedte meg, hogy elbocsássátok feleségeteket, de ez nem kezdettől fogva volt így” (Mt 19,3-8).

Jézus és a farizeusok beszélgetésében figyelhetünk meg két dolgot, amelyek témánkkal kapcsolatosak:

1. A válásra vonatkozó kérdésre Jézusnak tájékozódásul szolgált az, amit a Szentírás első fejezetei mondanak az ember – férfi és nő – teremtéséről. Ez számára mértékadó volt. Jézus Mózes első könyve 1. és 2. részeit úgy tekinti, mint az emberiség születésekor megtörtént valóságos események leírását, amelyek semmiképpen sem értelmezhetők át. A házasság a Teremtő rendelkezése, és az ember nem bonthatja fel.

2. A farizeusok erre azt a kifogást teszik, hogy a mózesi törvények mégis lehetőséget adnak a válásra. Jézus válasza rendkívül figyelemreméltó. Megállapítja egyrészt, hogy a válás az ember keményszívúsége miatt tett engedmény, másrészt, hogy ez eredetileg másként volt: „Ez nem kezdettől fogva volt így.” Kezdetben nem volt rendelkezés a válóleveletről. Miért? Erre egyetlen kézenfekvő magyarázat van: Nem volt rá szükség, mert az ember szíve kezdetben még nem volt „kemény”. Ez világossá teszi, hogy Jézus különbséget tesz az ember kezdeti és későbbi állapota között. Az ember nem kezdettől fogva volt keményszívú, csak később vált azzá.

Jézusnak a farizeusokkal folytatott beszélgetése nagyon tanulságos a teremtés és az evolúció összeegyeztethetősége szempontjából. A Mózes első könyve 1. és 2. részeiből vett idézetekkel ugyanis Jézus megerősíti, hogy volt egy első emberpár. Evolúciós kontextusban ez nem lehetséges. Ezenkívül Jézus egyértelművé teszi, hogy az emberiség történetében bekövetkezett egy törés, miáltal az ember keményszívúvá vált. Ez sem képzelhető el evolucionista forгатókönyvben, hiszen ha az ember „átalakult majom”, akkor annak magatartását evolúciós úton szerezte, beleértve az *olyan* viselkedésmódokat, melyek az embernél „keményszívúségként” nyilvánulnak meg.

Itt tehát csak két eset lehetséges: Az emberi nem születését vagy a Biblia és Jézus szavai írják le helyesen, vagy az állatból az emberbe való átmenet evolucionista forгатókönyve.

A törést, amelyre válaszában Jézus utal, kifejezetten és részletesen tárgyalja a Rómaiakhoz írt levél 5. része, de a 8. rész is visszatér rá. Ezzel elérkeztünk következő témánkhöz.

Jézus megerősíti, hogy volt egy első emberpár. Ezenkívül egyértelművé teszi, hogy az emberiség történetében bekövetkezett egy törés, miáltal az ember keményszívúvá vált.

6.2. Ha az ember az állatvilágvilágból fejlődött ki egy evolúciós átmeneti folyamat során, akkor nem volt bűnbeesés

Ha – evolucionista szemszögből nézve – nem volt első ember és emberpár, akkor bűnbeesés sem történhetett amint azt Mózes első könyvének 3. része leírja, és az Újszövetség is gyakran hivatkozik rá. Evolúcióelméleti szempontból nem képzelhető el, hogy egy romlatlan világ hirtelen átalakuljon a bűn világává. Ezt az eseményt azonban a Biblia sok helyen feltételezi, a legvilágosabban a Rómaiakhoz írt levél 5. részében. Pál itt (Róma 5,12-19) szembeállítja Ádámot, aki által a bűn a világba került, Jézus Krisztussal, aki megigazulást és életet hozott. Jézus személyét és tevékenységét szembeállítja Ádám személyével és tettével. A két személy annyiban összehasonlítható, hogy tetteik-

„Ahogyan tehát egy ember által jött a bűn a világba, és a bűn által a halál, úgy minden emberre áterjedt a halál azáltal, hogy mindenki vétkezett...

Mármost, ahogyan egynek a vétké lett minden ember számára kárhozattá, úgy lett egynek az igazsága minden ember számára az élet megigazulásává. Mert ahogyan az egy ember engedetlensége által sokan lettek bűnösökké, úgy az egynek engedelmessége által is sokan lettek igazzá.”

Róma 5,12.18.19

nek az egész emberiségre nézve következményei voltak: Ádám révén került a világba a bűn, és ezáltal a halál, Jézus révén pedig a megigazulás és az élet (18. vers: „az élet megigazulása”). A „megigazulás” azt jelenti, hogy az ember – bár mint bűnös elveszett – Jézus megváltó halála által mégis igaz emberként állhat Isten elé, tehát megszabadul – ha személyesen elfogadja ezt az ajánlatot (vagy ajándékot, ahogyan a 17. versben olvashatjuk). A bűn és a megigazulás tehát szembenáll egymással, akárcsak a következményük: a halál (mint a bűn következménye) és az élet (mint a megigazulás következménye).

Ádám és Jézus szembeállítása egyértelművé teszi, hogy Ádám történelmi személyiség, mint ahogy Jézus is. E két személy szembeállítása minden más következtetést kizár. Ádám volt a kapu, amelyen keresztül a bűn és a halál belépett a világba. Ezzel világossá válik: Az Újszövetség központi témái, mint a megigazulás és a bűnbocsánat, és ezzel kapcsolatban az örök élet elnyerése, szorosan összefüggenek a bűnnek a világba való betörésével; ez áll az ember megváltás iránti igényének háttérében. Ha azonban ez a háttér nem létezik (az evolúciótan értelmében), akkor Jézus megváltó halálának és feltámadásának sincs értelme. Ha ugyanis az ember bűne az Isten által irányított evolúciós folyamat eredménye (a teista módon értelmezett evolúció következménye, lásd alább), akkor az ember nem vonható felelősségre érte. De akkor érthetetlen, miért kellett Jézus Krisztusnak meghalnia a kereszten az emberekért, amit az Újszövetség lépten-nyomon tanúsít.

Róma 5,12 hangsúlyozza, hogy a bűn egyetlen emberen keresztül tört be a világba. Az állattól az ember felé haladó evolúció folyamatában azonban nem létezik egyetlen kitüntetett ember. Az Ádám és Jézus közötti kapcsolat (Róm 5,12-19) tehát nem egyeztethető össze az ember evolúciós fejlődésével, még akkor sem – és kiváltképp nem –, ha azt Isten irányította.

Róma 5,12 a testi halálról beszél, mivel a halált a bűn következményének tekinti. A szellemi halál (az ember elszakadása Istentől) itt nem jöhet szóba, mivel a „bűn” és a „szellemi halál” ugyanazt jelenti. Róma 5,12 tehát azt mondja, hogy a szellemi halál (bűn) következménye a testi halál. A Róma 5,12 előtti és utáni szöveg összefüggésében a halál szintén csak testi halálként értelmezhető (Jézus és az Ádám utáni ősatyák haláláról van benne szó).

A teremtett világ sóhajtozása

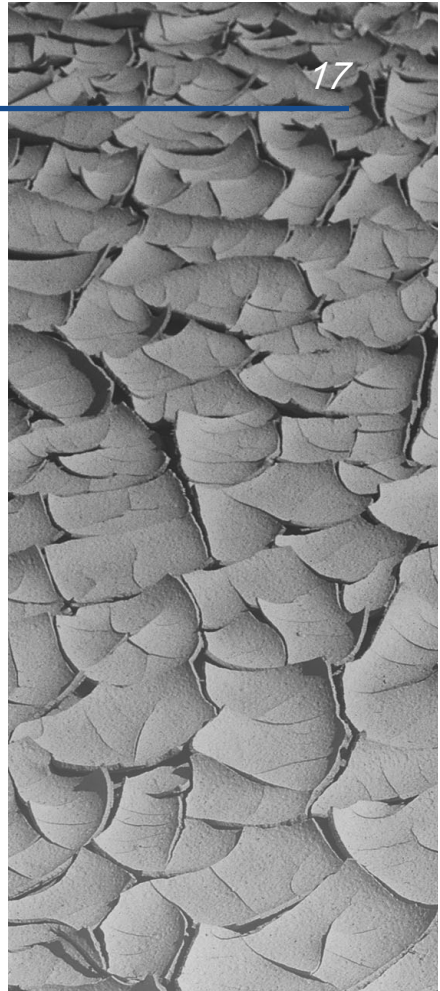
A Rómaiakhoz írt levél 8. fejezetének egyik részlete tanulságos információkkal szolgál a teremtett világ jelenlegi helyzetéről. A 19-22. versek a romlandóság szolgátságáról és a teremtett világ sóhajtozásáról beszélnek, amely sóvárogva és feszülten várja a szabadulást ebből a helyzetből. A teremtett világ mostani állapota nem felel meg az eredetinek: *Alávetetett* a hiábavalóságnak és a romlandóságnak; korábban tehát más volt. Ez kimondatlanul azt sugallja, hogy a teremtett világnak volt egy korábbi állapota, amely nem hordozta magán a múlandóság és a sóhajtozás jegyeit.

Mit ért Róma 8,19 „teremtett világ”-on? A „teremtett világ” (görögül ktiszisz) itt az emberen kívüli, értelem nélküli teremtett világot jelenti.²² Azt mondja ugyanis, hogy a teremtett világ „nem önszántából” vettetett alá, tehát büntelenül, ami az emberről éppenséggel nem mondható el. Továbbá a teremtett világ sóvárogva vár Isten fiainak ill. gyermekeinek megjelenésére (21. vers) (a testi megváltásra, vö. 23. vers). *Erre* azonban a hitetlenek nem várnak sóvárogva, bár ők is vágnak a halhatatlanságra. Ez is azt mutatja, hogy a „teremtett világ” az emberen kívüli teremtményeket jelenti.²³

Az *alávetettségeknek van kezdete és vége*. A múlandóság szolgátságának való alávetettség eme végzete nem örök érvényű, hanem van kezdete és vége. Ezt egyértelművé

„Mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését. A teremtett világ ugyanis a hiábavalóságnak vettetett alá, nem önszántából, hanem az által, aki alávetette, mégpedig azzal a reménységgel, hogy a teremtett világ maga is meg fog szabadulni a romlandóság szolgátságából arra a szabadságra és dicsőségre, amelyben Isten gyermekei részesülnek. Hiszen tudjuk, hogy az egész teremtett világ együtt sóhajtozik és együtt vajúdik mind ez ideig.”

Róma 8,19-22

A változékony karolópók – egy árnikavirágfejecskében álcázva magát – éppen elkapja zsákmányát.

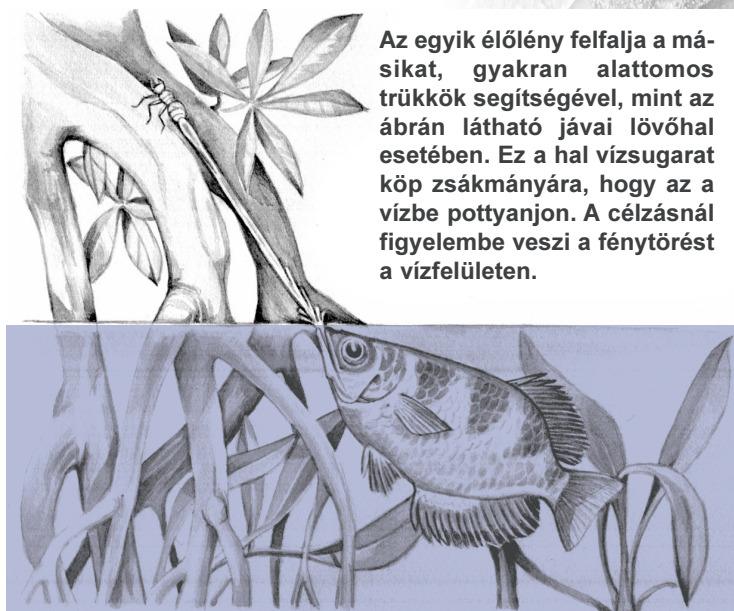

teszi az itt használt időalak (az ún. aorisztosz = hirtelenpillanatnyi múlt), amely egy különleges eseményre utal. Azt megelőzően olyan állapot uralkodott, amelyben a teremtett világ még nem volt alávetve.

Ki az alávető? Az alávetés az ember érdekében történt (20. vers). Ez arra utal, hogy az alávetettség és sóhajtozás állapotát Ádám tette váltotta ki. Az alávető azonban csak maga Isten lehet, mert csak Ő képes úgy alávetni bárkit, hogy az reménykedhessen. Az ún. „isteni szenvedő alak” használata („alávetetett”) is erre utal. (A Biblia gyakran alkalmazza az „isteni szenvedő alakot” [passivum divinum], hogy körülírja Isten cselekedeteit.)

Következtetések. Róma 8,19-ből következik, hogy a teremtett világ eredetileg a maitól lényegesen különböző állapotban volt. Csak később vettetett alá a múlandóságnak, tehát eredetileg nem viselte magán ezt a jegyet. Következésképp eltérő tulajdonságai voltak, amelyek meghaladják képzelőerőnket. Ez fordítva ugyanígy érvényes a megígért jövőbeni teremtésre. A közös bukás érthetővé teszi a megváltás iránti közös vágyat. Miként az ember „nem a világból váltatik meg, hanem vele együtt”²⁴, az egész világ az emberrel együtt lett belerántva a bűnbeesés utáni állapotba.

A szolgasorba taszított és múlandóságnak kitett teremtett világnak ez a leírása szintén nem illik bele egy evolúciós világképbe. Hiszen ott a teremtett világ mindig is alá volt vetve a múlandóságnak; nincs más és nem is lesz más. És az evolúciótan keretében ez a helyzet független az ember bukásától, ami megintcsak ellentmond Róma 8,19-nek.

Az egyik élőlény felfalja a másikat, gyakran alattomos trükkök segítségével, mint az ábrán látható jávai lövőhal esetében. Ez a hal vízszugarat köp zsákmányára, hogy az a vízbe pottyanjon. A célzásnál figyelembe veszi a fénytörést a vízfelületen.

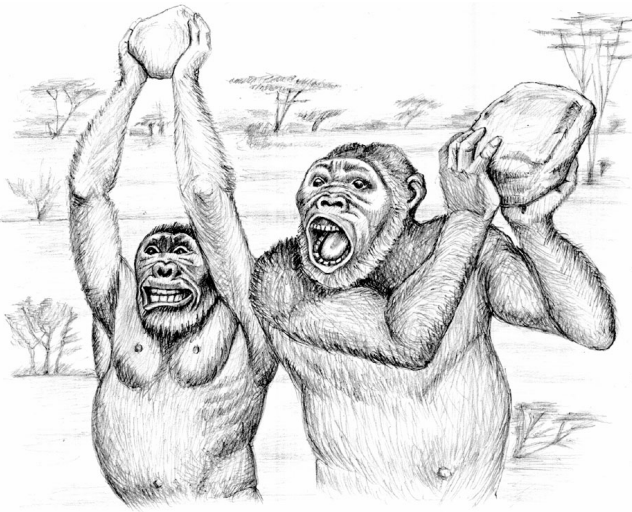
Hogy a teremtett világ eredetileg másként volt berendezve, azt a teremtéstörténetben olvasható táplálkozási rend is megerősíti (1Mózes 1,29-30): Az állatoknak és az embernek eredetileg kizárólag növényi táplálék volt elrendelve. „És úgy lett” (1Mózes 1,30) – az evolúciós fejlődésben ellenben ez sohasem állt fenn.

A teremtett világ szolgáskorba taszítottságának, valamint a felfalás és felfalatás „egyensúlyának” bibliai értelmezése tehát alapvetően különbözik az evolúciós természetfelfogástól, és összeegyeztethetetlen azzal. Ott ez az egyensúly a fejlődés motorja, itt ellenben azt fejezi ki, hogy a teremtett világ elvesztette eredeti békéjét.

Az „evolúció általi teremtés” azt jelenti, hogy megpróbálják összehangba hozni a kettőt. Hogyan lehetséges ez? Ez azt jelentené, hogy a teremtés eszközei a túlszaporodás, a legalkalmazkodóbbak kiválasztódása, a versengés és a halál – ez nem illik ahhoz, amit a Biblia mond a világ teremtéséről (vö. 6.5 szakasz).

6.3. Evolúció és bűn

Hogyan érthető meg a „bűn” az evolúciótan keretében? Mint már említettük, a viselkedés evolúciója nem választható el a testi struktúrák evolúciójától. Ez azt jelenti, hogy ha a testi evolúciót Isten indította el és irányította, ez a viselkedésre is érvényes. A bűnös viselkedés ill. maga a bűn tehát az evolúció következménye, annak szükségszerű kísérőjelensége. Ugyanis az evolúciótan keretében érvényes: Minden fennmaradt, ami az

„Kezünkben atombombát tartunk, de szívünkben még mindig történelem előtti őseink ösztönei hatnak” (K. Lorenz). Ez a felfogás egyenes következménye az evolúciótannak, még ha teista módon van is értelmezve.

evolúció során bevált, ami a túléléshez hasznos volt. Így például az ember agresszív viselkedése evolúciós múltjával magyarázható. De nem csak a kedvezőtlen viselkedésmódok, hanem az emberi együttélés pozitív oldalai is az evolúciós folyamatok eredményei; röviden: az emberi természet egészében véve. Az evolúcióelméleti felfogás szerint az ember minden tulajdonsága célszerűnek bizonyult őseink életfeltételei között, különben a viselkedés megfelelő ismeretűjegyei nem érvényesülhettek volna. K. Lorenz pregnánsan fogalmazott, amikor így diagnosztizálta az emberiség helyzetét: „Kezünkben atombombát tartunk, de szívünkben még mindig történelem előtti őseink ösztönei hatnak”.²⁵ A gonoszság tehát már az ember előtt megvolt a világban, és független az ember viselkedésétől. Minthogy az ember evolúciós úton keletkezett, egyidejűleg szükségszerűen és akaratlanul bűnössé vált. A teista evolúcióelmélet azt jelenti, hogy Isten bűnősként teremtette az embert. Van-e lehetőség arra, hogy az evolúciótan keretei között elkerüljük ezt a következtetést?

A 7. fejezetben azt fogjuk vizsgálni, hogy elkerülhető-e ez a következtetés az evolúciós szemléletmód keretében. Ha *következetesen* végiggondoljuk az evolúciót, ez a következtetés elkerülhetetlen: A bűn nem az ember viselkedésének a következménye; az ember akaratának nem volt semmi szerepe. Az ember bűnös lény, éppen úgy, mint ahogyan teremtmény és (biológiailag) emlősállat is.²⁶

A 7. fejezetben azt fogjuk vizsgálni, hogy elkerülhető-e ez a következtetés az evolúciós szemléletmód keretében. Ha *következetesen* végiggondoljuk az evolúciót, ez a következtetés elkerülhetetlen: A bűn nem az ember viselkedésének a következménye; az ember akaratának nem volt semmi szerepe. Az ember bűnös lény, éppen úgy, mint ahogyan teremtmény és (biológiailag) emlősállat is.²⁶

6.4. A halál jelentése

Az evolúciós szemlélet elleni talán legsúlyosabb kifogás a halál szerepe és jelentése a teremtésben. Míg evolúciós szemszögből nézve a halál végső soron kreatív tényező (mivel halál nélkül nem lehetséges evolúció, így teremtés sem, ha az evolúciót Isten teremtési módszerének tekintjük), a Biblia szemszögeből a halál az élet megsemmisülése. A halál a bűn következménye, és semmiképpen sem Isten teremtő munkájának eredménye. Róma 5,12-14-ből kiderül, hogy nem csupán lelki halálról, hanem testi halálról is szó van, mint a bűn következményéről.²⁷ A Szentírás még tovább megy, és a halált „Isten ellenségének” nevezi, amely végül vereséget szenved. Jézus halála és feltámadása által máris

vereséget szenvedett. Jézus feltámadása a halál fölötti győzelem. Nem világos, hogy lehet a halál egyrészt (evolúciós szemszögből) a teremtés eszköze és az Isten teremtette jó világ velejárója, másrészt (a Biblia szemszögből) legyőzendő hatalom.

A halál a kövületekben

A 6.2 szakaszban kifejtettük, hogy a Biblia szemszögből a természetben tapasztalható sóhajtozás és múlandóság nem része az eredeti teremtett világnak, Isten csak később taszította („vetette alá”) ebbe az állapotba – az ember iránt érzett együttérzésből. Ennek fontos következményei vannak a fosszilis leletek értelmezésére nézve, hiszen a kövületek nem csak a múltbeli élet tanúi, hanem a halálé is a teremtett világban. A halál az ember által került a világba – Róma 8,19 szerint az *egész emberen kívüli* teremtett világba.²⁸ Ezért a fosszilis leletek és a kövületeket magukba záró kőzetek keletkezése szorosan

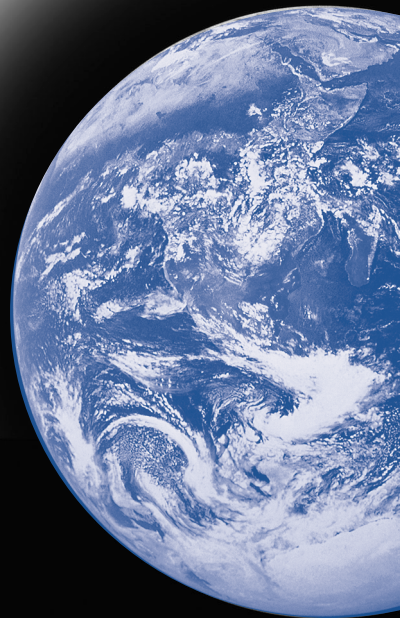
Az ÚR ereje alkotta a földet, az ő bölcsessége szilárdította meg a világot, az ő értelme fesztette ki az eget.

Jeremiás 10,12

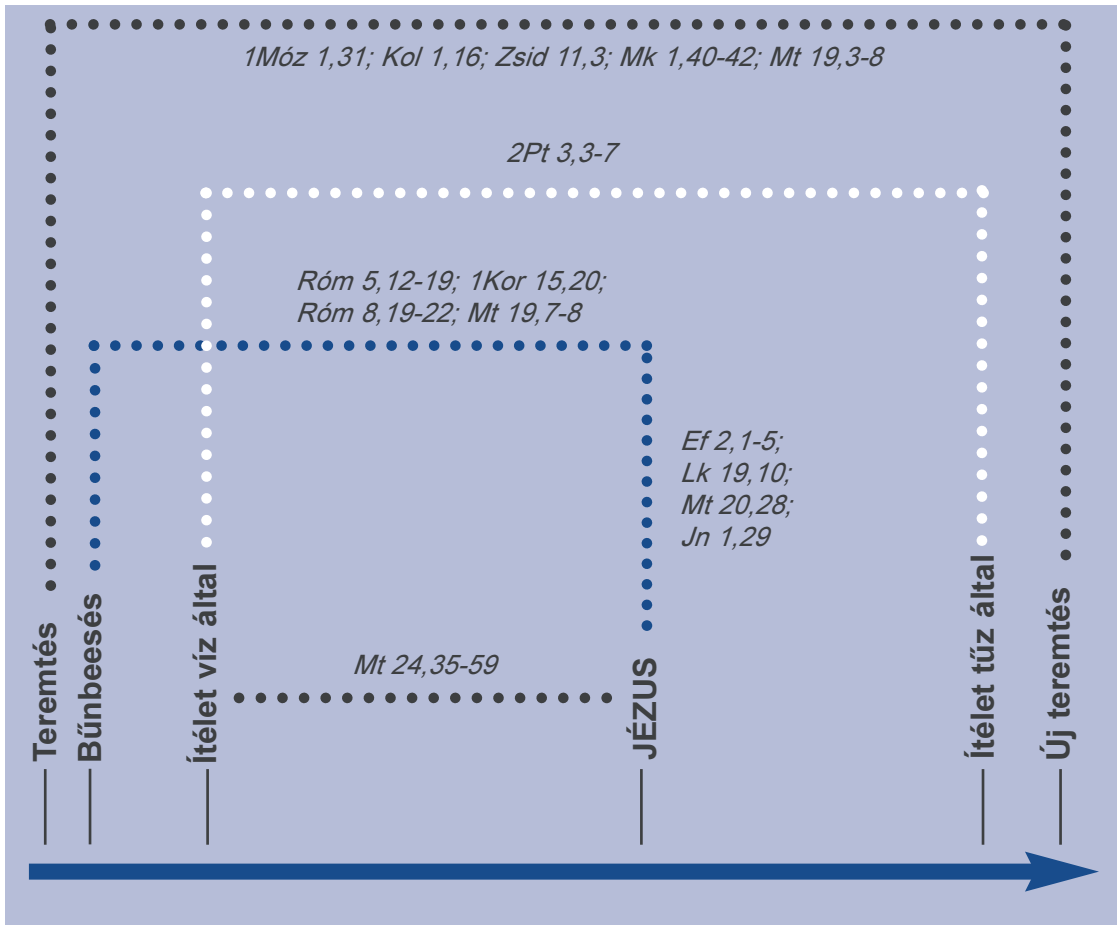
Az ÚR bölcsességgel vetette meg a föld alapját, értelemmel erősítette meg az eget.

Példabeszédek 3,19

TEREMTÉS	EVOLÚCIÓ ateista	EVOLÚCIÓ teista
<i>nem a létezőből</i>	<i>a létező anyagból</i>	<i>a létező anyagból</i>
<i>pillanatszerű</i>	<i>hosszú ideig tartó</i>	<i>hosszú ideig tartó</i>
<i>szó (Ige) által</i>	<i>véletlen által</i>	<i>látszólag véletlen által, de Istentől irányítottan</i>
<i>szellem által</i>	<i>mutáció által (cél nélkül)</i>	<i>mutáció által (cél nélkül)</i>
<i>akarat által</i>	<i>szelekció által („selejtezéssel”)</i>	<i>szelekció által („selejtezéssel”)</i>
<i>bölcsesség által</i>	<i>további tényezők által</i>	<i>további tényezők által</i>
<i>„Jézus Krisztusban”</i>	<i>önszerveződés által</i>	<i>önszerveződés által (is)</i>
<i>tervezéssel szándékosan célorientáltan értelmet adva</i>	<i>tervezés nélkül szándék nélkül céltalanul értelem nélkül</i>	<i>a célorientáltság és a jelentés nem ismerhető fel, kérdéses „módszer”</i>

Az evolúciós mechanizmusok problematikájának grafikus ábrázolása
(W. Gitt után – *Das biblische Zeugnis der Schöpfung* [magyar kiadása: *A teremtés bibliai tanúságtétele – Evangéliumi Kiadó*] – jelentősen módosítva).

A bibliai őstörténet és az Újszövetség eseményei között többszörös összefüggés van. Kiváltképp Jézus eljövetele és működése csak a bibliai őstörténet alapján érthető meg.

összefügg az emberiség történelmével. A Biblia alapján tehát a kövületek keletkezését nem lehet a teremtés hetére tenni. Hiszen amikor Isten „szólt” (1Mózes 1), és teremtő szava nyomán létrejöttek a teremtés művei, az eredmény nem egy sóhajtozó, halandó és szolgasorba taszított világ volt, mint amilyenről a számtalan, többnyire erőszakkal betemetett kövület tanúskodik. A kövületek keletkezése nem illik bele a bibliai *teremtéstörténetbe*, ezért a bűnbeesés utáni időben kell elhelyezni.

Mivel az emberiségnek a Biblia utáni történelme csak néhány ezer év²⁹, ez – az emberiség történelmének és az élet történetének imént kifejtett kapcsolata alapján – az összes többi élőlényre is érvényes. A kövületeket rejtő geológiai rétegeket ezért annak figyelembe vételével kell értelmezni, hogy *a föld története nagyon rövid*. Még ha a bibliai őstörténet nem is adja meg kifejezetten az emberiség vagy a föld korát, az egész teremtett világ története és az emberiség sorsa közötti összefüggés alapján nagyságrendje néhány ezer évre tehető.

EVOLÚCIÓTAN

- *jobban alkalmazkodó formák*
- *nagyobb változatosság*
- *nagyobb komplexitás*

*konkurenciaharc,
kiválogatódás, halál,
kihalás (a továbbfejlődés
eszköze)*

egyszerű formák

TEREMTÉSTAN

- *az élet változatossága*
- *a teremtett világ nagyon jó*

bűnbeesés

a teremtett világ elromlása

*konkurenciaharc,
kiválogatódás, halál,
kihalás (a bűnbeesés kö-
vetkezménye)*

Ez kétségkívül nagy kihívást jelent a bibliai őstörténeten alapuló geológia számára, hiszen az állati kővételeket tartalmazó legrégebbi rétegek korát a történeti geológia kb. 550 millió évre becsüli, a föld korát pedig kb. 4,6 milliárd évre. Egy a bibliai őstörténetnek elkötelezett tudománynak tehát nagyságrendekkel rövidebb időkeretben teljesen újra kell értelmeznie a földtudományok alapjául szolgáló leleteket. Ezt a feladatot nem szabad alábecsülni, hiszen úgy tűnik, hogy sok földtani lelet egyértelműen ellentmond a föld fiatal korának és az élet rövid történetének. De ha elsőbbséget adunk a bibliai hagyománynak, ennek a feladatnak nincs alternatívája.³⁰

A teremtés „árnyoldalainak” ellentétes megítélése: Az evolúciótan keretében a „destruktív” tényezőknek, mint a továbbfejlődés, tehát az élet kibontakozása előfeltételének, pozitív szerepe van; a bibliai tanítás szerint ellenben ez a szerep negatív – a teremtett világ romlottságának jele.

6.5. Isten teremtési módszere

A teremtésként értelmezett evolúció mutációs-szelekciós módszere föltöbb rossz hatékonyságú és megkérdőjelezhető, sőt paradox „teremtési módszer” lenne. Az ember, de a többi élőlény teremtése is egy roppant nagy arányú kiselejtezésen alapulna – a kevésbé alkalmazkodóképes egyedek és a kihaló fajok kiselejtezésén. Ha Istent szuverén Teremtőnek ismerjük el – és a teista evolúcióelmélet szemszögéből ez azt jelenti, hogy Ő irányítja az evolúciós folyamatokat –, akkor természetesen Ő irányítja a több mint 99 százalékban káros mutá-

*Mint utolsó ellenség
töröltetik el a halál.*

1Korintus 15,26

Jézus Krisztus megtörte a halál erejét, és az evangélium által világgosságra hozta az elmúlhatatlan életet.

2Timóteus 1,10

ciókat is. Joggal kérdezhetjük: Miért nem dolgozik Isten kizárólag az evolúciót segítő mutációkkal? (Ettől eltekintve jelenleg nem ismert, hogyan vezetnek a mutációk új konstrukciókhoz.)

Az ismert evolúciós mechanizmusok tehát aligha értelmezhetők a teremtő cselekvés megnyilvánulásaként. Ezek csak a már meglévő struktúrák fenntartására (esetleg optimalizálására) képesek. „Fenntartási mechanizmusokról”, és nem „teremtési tényezőkről” van szó. És hogy ezek a tényezők részben destruktívak, azzal függ össze, hogy a teremtett világ halandóvá vált az emberi bűn fölötti isteni ítélet miatt.

6.6. Összefoglalás

Világossá kellett lennie, hogy egy általános evolúciónak – teista értelmezésben is – következményei vannak a Biblia és kiváltképpen az Újszövetség alapvető kijelentéseinek szempontjából. Isten teremtő aktusa minden további dolog kiindulópontja. Mi lenne, ha a teremtés alapját (teista) evolúcióval helyettesítenénk? Mi lenne, ha Isten evolúció által teremtett volna?

1. Nem lenne első emberpár (Máté 19,3-8; Róma 5,12). Ezzel értelmetlenné válna Ádám és Krisztus szembeállítás.

2. Isten bűnösnek teremtette volna az embert. Nem lenne többé értelme a bűnös megigazulásának Jézus megváltó halála által.

3. Isten a halált a teremtés eszközeként használta volna. A Biblia szemszögéből azonban a halál ellenség (1Korintus 15,26), amelyet Jézus fosztott meg hatalmától (2Timóteus 1,10).

4. Az evolúciós mechanizmusok teremtési mechanizmusok lennének; a véletlen mutáció és a legjobban alkalmazkodók azt követő kiválogatódása a teremtés eszköze lenne – ez felettébb rossz hatékonyságú „teremtési módszer” lenne, és ezen túlmenően törvényesítené a világban jelenlévő rosszat.

A teremtés kérdése tehát nem kevésbé fontos, mint az, amit Jézus értünk tett. A kettő elválaszthatatlanul összefügg egymással. Ha valaki számára fontos Jézus és megváltó műve, akkor a keletkezés és az emberi történelem kérdésének is fontosnak kell lennie, mivel Jézus működése ezek nélkül nem érthető meg. Jézus eljövételének többé nem lenne értelme, ha az ember az állatvilágból fejlődött volna ki valamilyen evolúciós átmenet során.

7. Isteni beavatkozás az evolúcióba – ez a megoldás?

Számos keresztyén/keresztény szerző (különösen katolikus oldalon, de sok evangéliumi beállítottságú teológus és természettudós is) megpróbálja elkerülni az ember törzsfajlódás általi eredetének (evolúció) az utóbbi fejezetben felsorolt következményeit, rámutatva, hogy léteznek „mérsékelt” evolúciós nézetek is. Ezek a szerzők hangsúlyozzák, hogy a természeti törvények alapján lejátszódó folyamatok nem elegendőek az evolúcióhoz. (Az evolúció-teoretikusok persze megpróbálják természettudományos magyarázatokkal betömni a tudásnak eme hézagait.) Ebből az következne, hogy a természettudomány nem tudja teljesen megmagyarázni az evolúciós folyamatot. Szükség van Isten beavatkozására az evolúció döntő fázisaiban, különösen az ember létrejöttékor.³¹ Az evolúció mint folyamat tehát nem problematikus, annál inkább a mechanizmus kérdése, vagyis hogy az evolúció mely tényezők által és milyen módon megy végbe.

Egyes szerzők azt is lehetségesnek tartják, hogy Ádám és egy paradicsomi ősállapot értelmezhető evolúciós kontextusban. Az első ember biológiailag ugyan primitív volt (engedmény az evolúciótannak), ugyanakkor személy is, akit Isten szövetségesevé tehetett (kötődés a kinyilatkoztatáshoz).³²

Ennek a nézetnek az adott aktualitást, hogy 1996-ban a pápa közzétette álláspontját az evolúciótannal kapcsolatban (lásd a jobb oldali szöveget).

Mit nyerünk az ilyen megfontolásokkal?

Először is fel kell rá hívnunk a figyelmet, hogy egy ilyen elképzelés az evolúció-biológusok határozott tiltakozását vonná maga után, hiszen az evolúciókutatás célja az összes életforma keletkezésének természettudományos magyarázata (vö. pl. a 2. fejezetben olvasható, R. LEWONTINTÓL származó idézettel).

Az a felfogás, hogy az evolúciót ki kell egészíteni tudományosan elvileg nem megragadható („természetfeletti”) tényezőkkel, dogmatikailag motivált ellenvetés a következetes evolúciós felfogással szemben, amely mindent meg akar magyarázni. Eppen a döntő helyeken (az élet keletkezése, új konstrukciók keletkezése, az ember létrejötte) utasítja vissza az evolúcióelméletet. E mesterfogás segítségével az evolúció során is fenntartható az ember különleges helyzete, hogy a keresztyén hit elemei evolúciós kontextusban is érvényesek maradjanak. Ha

A pápa állásfoglalása az evolúcióelmélettel kapcsolatban

„Manapság, csaknem fél évszázaddal az enciklika (Humani generis, megj.) megjelenése után az új ismeretek alkalmat adnak arra, hogy az evolúcióelméletben többet lássunk, mint egy hipotézist... Az egyház tanítói hivatalát közvetlenül érinti az evolúció kérdése, hiszen az befolyásolja az emberképet... Az emberi test az élő anyagból származik, amely már előtte is létezett. A szellemet és a lelket ellenben közvetlenül Isten teremtette... Tehát nem egyeztethetők össze az igazsággal azok az evolúciós elméletek, amelyek – a mögöttük levő világnézettől vezérelve – a szellemet az élő anyag erői megnyilvánulásának vagy az anyag másodlagos fontosságú kísérő jelenségének tartják.”
(II. JÁNOS PÁL pápa, L'Osservatore Romano, 26. évf., 44. sz., 1996. nov. 1.)

Azután megformálta az ÚR az embert a föld porából, és élet leheletét lehelte orrába. Így lett az ember élőlényé.

1Mózes 2,7

az ember különleges helyzete forog kockán, az emberek sokkal inkább motiváltak abban, hogy az evolúciótan állításai iránt érdeklődjenek.

Az effajta igyekezet azonban megkérdőjelezhető, mégpedig az alábbi okokból:

7.1. Az evolúciós elv megszegése

Mint már többször említettük, az evolúció-teoretikusok célja az életjelenségek és keletkezésük teljes kauzális (ok-okozati) magyarázata. Arra a kifogásra, hogy ez eddig nem sikerült, azt válaszolják, hogy a jövőben majd sikerül. Ezt az ellenérvet megcáfolandó, be kellene bizonyítani, hogy az életformák keletkezését nem lehet „alulról fölfelé” magyarázni. Erre kétségtelenül figyelemre méltó erőfeszítések történtek.³³ Itt elég megjegyezni, hogy az egész evolúciós kutatást megkérdőjelezi, ha elvileg elutasítjuk az evolúció során bekövetkező döntő változások természettudományos magyarázatára tett erőfeszítéseket. Hiszen elég furcsa lenne, ha éppen az evolúciós folyamat legfontosabb lépéseit kellene olyan tényezőkre visszavezetni, amelyek az empirikusan megfigyelhető dolgokon túli hatásokon alapulnak, tehát a természettudományos megismerési módszer számára hozzáférhetetlenek. Az evolúciós elvet éppen a döntő pontokon szegnék meg. Az evolúció-teoretikusok erre rendszerint nem látnak okot; akkor ugyanis fel kellene adniuk kutatási programjukat. Akkor többé nem beszélhetnénk evolúcióról mint új formák keletkezéséről, hanem csak mint a már létező formák kiteljesedéséről a más úton elért evolúciós szintek alapján. Ez ugyan megfelelne az „evolúció” szó jelentésének (lat. „kigöngyölítés”, egy meglévő dolog kibontakozása), de nem felelne meg az evolúciótan igényeinek és tartalmának. Ha az új formák keletkezését nem evolúciós módon magyarázzuk, akkor lényegétől fosztjuk meg az evolúciótant. Egy olyan evolúciótan, amely az új formák keletkezését evolúción kívüli tényezőkkel magyarázza, nem evolúciótan, hanem evolúció- és teremtésméleti elemek keveréke. A „mérésékelt” teista evolúciós szemlélet kialakítására tett erőfeszítések akaratlanul is egyértelművé teszik, hogy a Bibliát és az evolúcióelméletet lehetetlen összhangba hozni.

7.2. A test, a lélek és a szellem nem választható el szigorúan

Az ember lelki-szellemi és testi összetevői nem választhatók el szigorúan egymástól. A test, a lélek és a

szellem egységet alkot; a test sérülései vagy a testet érő jótékony hatások a lelket és a szellemet is érintik, és fordítva. Rahner ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy ha a lélek „forma corporis” (a testet formáló szint), akkor az emberi szellem/test közvetlen Isten általi teremtésére vonatkozó kijelentés egyúttal a testi megjelenésre (fenotípus) is vonatkozik.³⁴ A test, a lélek és a szellem összefüggése miatt tévútra vezet, ha a testi evolúciót a szervezetek lelki összetevőjének figyelembe vétele nélkül akarjuk megérteni. Nem lehet különbséget tenni a testi evolúció és a lélek-szellem kialakulása között, mivel a szellem és a lélek nem függetlenül létezik a test mellett. Sőt, jó okunk van feltételezni, hogy az emberi lét és bármilyen életforma anyagi oldala nem elegendő az élet megnyilvánulásainak megértéséhez. Az anyagi összetevő a nem anyagi szintek „szolgálatában” áll.

A test, a lélek és a szellem elválaszthatatlanságát (bár megkülönböztethető) számtalan bibliai szöveg állítja, amelyek az emberi lét különböző oldalairól beszélnek. Testi és lelki gyakran egymás szinonimái. A szellem-lélek és a test szétválasztása platóni és nem bibliai eredetű. „A testi élet az Ószövetségben mindig is elválaszthatatlan az erkölcsi-szellemi élettől.”³⁵

7.3. Az evolúcióba való beavatkozás utólagos javítás

Az egyik következetesen teista evolúcióelmélet befolyásos képviselője, Teilhard de Chardin³⁶ tagadja Isten beavatkozását az evolúcióba. Szerinte Isten munkálkodása éppen az evolúcióban jut kifejezésre. Ha az evolúció a teremtés módszere, akkor elvárható, hogy célra vezessen, és a döntő helyeken ne legyen szüksége utólagos javításokra. Ha Isten evolúció által teremt, az utólagos javítás a kontárság jele. Az efféle beavatkozások utólag korrigálnák az egyébként evolúciós teremtési módszer hiányosságait. Ez a „beavatkozási elmélet” egy újabb problematikáját veti fel: Ha Isten evolúció útján teremtett, akkor miért nem tökéletes a világ? Itt tehát az a sajtáságos helyzet áll elő, hogy egyrészt Isten a világot úgy teremtette, hogy evolúció útján fejlődjön, másrészt a fejlődés bizonyos döntő pontjain az evolúció elégtelennek bizonyul. Istennek tehát további intézkedésekkel kell kiegészítenie saját teremtési módszerét.

Ha Isten evolúció által teremt, az utólagos javítás a kontárság jele.

7.4 A halál és az evolúciós mechanizmusok problematikája nem oldódik meg

Végül vegyük észre, hogy az „evolúciós teremtési módszereknek” és a teremtett világban meglévő halálnak a 6.4 és 6.5 részekben tárgyalt problematikája mérsékelt teista-evolucionista elképzelések segítségével nem oldható meg. Az ember fizikai halála a „mérsékelt” nézetek szerint is bűnétől független, ami ellentmond Róma 5,12-nek (vö. 6.2 szakasz). Az evolúciós mechanizmusokat itt is be kell vezetni mint a teremtés mechanizmusait – a 6.5 szakaszban tárgyalt összes vele járó problémával együtt.

Ezekből a hosszú fejtegetésekből egy harmadik tanulság következik azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy miért fontos keresztyén szemszögből a teremtésről és evolúcióról folytatott vita:

3. tanulság: A keresztyéneknek azért fontos vitába szállniuk az evolúcióval, mert az evolúció – teista értelmezésben is – szétrombolja a keresztyén hit alapjait, és ezzel az újszövetségi üdvtan szavahihetőségét is megkérdőjelezi.

8. A másként gondolkodók

Fejtegetéseinket nem zárhatjuk le anélkül, hogy ne tennénk néhány megjegyzést azon keresztyénekre vonatkozóan, akik ebben a dologban másként gondolkodnak, és elfogadhatónak tartják a teista evolúcióelméletet. Bár megpróbáltam egyértelművé tenni, hogy itt szigorú vagy-vaggyal van dolgunk, ez nem jelenti azt, hogy elítélem a másként gondolkodókat. Azok a testvérek, akik elfogadhatónak tartják az evolúcióelméletet, nem tekinthetők kevésbé istenfélő keresztyéneknek, kiváltképpen nem hitetleneknek. A keresztyén hitben elsősorban a Jézus Krisztussal való személyes viszonyról és az Ő következetes követéséről van szó, aminek alapja a Szentírás, és ami a gondolkodást is magában foglalja. Egy „teista evolúcióelmélet” elfogadásának sokféle oka lehet, például egyszerűen a félretájékoztató. Ezért a beskatulyázás, címkézés helyett tisztázó beszélgetésre van szükség, amit úgy kell folytatni, hogy a másként gondolkodó érezze, személyében elfogadjuk, és nem kell mentegőznie.

9. Végkövetkeztetések

9.1. A keresztyén bizonyágtétel szavahihetősége

A keresztyéneknek és a keresztyén közösségeknek nem szabad megkerülniük az eredet kérdését, mert itt a keresztyén bizonyágtétel szavahihetősége forog kockán. Kortársaink újra és újra előveszik a teremtés témáját, mind a nyilvánosság előtt, mind személyes beszélgetésekben. Ebben a dologban a keresztyéneknek nem szabad engedniük, még akkor sem, ha nem tudnak minden kérdésre válaszolni. Nem minden keresztyén lehet szakértő ezen a területen (eleve nem, hiszen az egyik terület szakértője laikus egy másik területen). Viszont a kifejtett bibliai összefüggéseket minden keresztyén könnyen megértheti. Ami a tudományos kérdéseket illeti, a könyvünk végén található ajánlott irodalomban segítséget találhatunk. Az ember nem ismerheti, és nem is kell ismernie az eredet kérdésével kapcsolatos összes fontos információt, de jó ha tudja, hova fordulhat, ha információra van szüksége saját maga vagy beszélgetőpartnere számára.

Az evolúciótan sokak számára akadálya a keresztyén hitnek. Ebben a légkörben élünk. Még ha az evolúciót csupán ürügyként hozzák is fel, hogy ne kelljen hinni, nekünk részletesen foglalkoznunk kell vele. Ettől eltekintve gyakran nem ürügyről van szó. Elsősorban azokkal a témákkal kell foglalkoznunk, amelyek manapság a legjobban akadályozzák a hitet. Itt nem kevesebbről van szó, mint egyfajta szeretetszolgálatról, nevezetesen megpróbálunk segítséget közvetíteni a hithez, ill. a hitben, a „tudomány” nevében indított támadások láttán. Segítünk az embereknek, hogy összhangba tudják hozni a hitet a gondolkodással – egyfajta szellemi gondozást végzünk (a lelkigondozás mintájára) – a hit és a gondolkodás nélkül nincs kapaszkodója, a vélemények és kijelentések zűrzavarában ide-oda sodródik, ezért nem tud megállapodni (vö. Ef 4,14). Az ebben való segítségnyújtás szeretetszolgálat a keresztyének és olyanok számára, akik azzá akarnak válni.

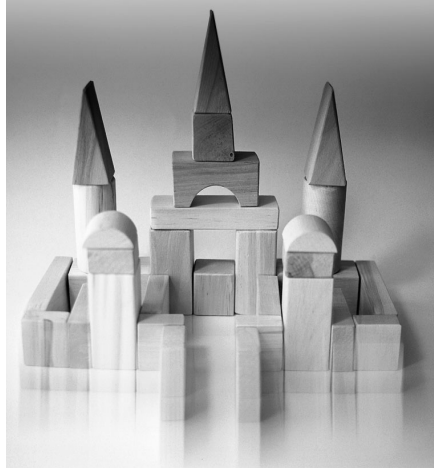
9.2. A keresztyének oktatása és a gyermekek nevelése

Az evolúció nem csak azok számára probléma, akik keresztyénné akarnak válni, de azok számára is, akik már régóta hívők. Ezért szükség van a nyilvánosság

*„Hogy többé ne
legyünk kiskorúak, akik
mindenféle tanítás
szelében ide-oda
hányódnak és
sodródnak az emberek
csalásától, tévútra
csábító ravaszágától”
(Efézus 4, 14).*

*„Vigyázzatok, hogy
rabul ne ejtsen valaki
titeket olyan
bölcsekedéssel és
üres megtévesztéssel,
amely az emberek
hagyományához,
a világ elemeihez,
és nem Krisztushoz
alkalmazkodik”
(Kolossé 2, 8).*

tartós befolyásának ellensúlyozására. Nem elzárkózásra, hanem vitára van szükség. A keresztyének tanítási feladatáról van szó (vö. Kol 2,8; 2Kor 10,3-5).

Nem szabad megvárni, hogy a hamis tanok bevesődjenek és gyökeret verjenek. A gyermekeket és a felnövekvő fiatalokat már korán megismertethetjük a teremtés történetével. Minden séta alkalmat kínál erre. A televízióban sugárzott természetfilmeket kritikusan kell nézni, és a látottakat beszélgetésben fel kell dolgozni.

A teremtéstant nem csak a családokban, de a gyülekezetekben is terjeszteni kell. A gyülekezet oktatásához hozzátartozik a teremtéstan és a vele összefüggő kérdések, amelyeket ebben a füzetben megvitattunk.

Ezzel elérkeztünk az utolsó tanuláshoz:

4. tanulság: A keresztyéneknek azért fontos vitába szállniuk az evolúciótannal, mert ezáltal lebonthatók a hit akadályai mind a hívők, mind a hitetlenek számára (lelki-szellemi gondozás).

Köszönetnyilvánítás és a képek forrásainak felsorolása

Hálával tartozom Marion Bernhardt-nak a 14. (középen), 15., 16., 21. és 22. oldalon látható rajzok elkészítéséért. A rajzok az alábbi források alapján készültek: Schröpel, M. (1986): Räuber und Beute [Ragadozó és zsákmány], Landbuch-Verlag (a 14. oldal közepén és a 21. oldalon látható ábra); Howell F. Clark (1970): Der Mensch der Vorzeit [Az őskori ember], TIME LIFE International (22. o.); és Nougier L.-R. & Joubert, P. (1980): So lebten sie zur Urzeit [Így éltek az őskorban], Tessloff-Verlag Nürnberg (15. o.). A 9. és 14. oldalon látható ábrák forrása: Junker, R. & Scherer, S. (2001): Evolution – ein kritisches Lerbuch [Evolúció – kritikus tankönyv], Weyel-Verlag Gießen.

JEGYZETEK

1. A. Desmond & J. Moore: Darwin, München 1992, 301. o.
2. C. Bresch: Evolution aus Alpha-Bedingungen, Zufalls-Türmen und Systemzwängen [Evolúció alfa-feltételekből, véletlen-tornyokból és rendszerkényszerekből], megjelent: R. Riedl & F. Kreuzer (szerk.): Evolution und Menschenbild [Evolúció és emberkép], Hamburg 1983, 22-39. o.
3. Ez Európára és különösen a német nyelvetre vonatkozik; az USA-ban más a helyzet.
4. Például a német SFB csatornán 1998 októberében sugárzott „Hat die Bibel doch recht? Der Evolutionstheorie fehlen die Beweise” [Mégis igaza van a Bibliának? Hiányoznak az evolúcióelmélet bizonyítékai] című, az evolúcióelméletet kritizáló filmet néhány befolyásos személy tiltakozására betiltatták.
5. A sejtmaggal rendelkező sejteket eukarióta sejteknek (a legtöbb élőlény), a sejtmaggal nem rendelkezőket prokarióta sejteknek (pl. baktériumok) nevezzük.
6. Az egysejtűeket protistáknak nevezzük.
7. E. Szathmáry & J. Maynard Smith: The major evolutionary transitions [A főbb evolúciós átmenetek], Nature 374 (1995), 227. o.
8. Így áll a görög szövegben. A német Lutherfordítás – „semmből” – nem elég világos.
9. Richard Lewontin: Billions and billions for demons [Sok milliárd a démonoknak], The New York Review, 1997. január 9., 31. o.
10. Lewontin, i.h.
11. Lewontin, i.h.
12. A „Bild der Wissenschaft” című folyóirat 1999 decemberi számában közzétett körkérdés alapján.
13. F. M. Wuketits: Evolutionslehre und Kreationismus: Wissenschaft kontra Ideologie [Evolúciótan és teremtéselmélet: tudomány kontra ideológia], Praxis der Naturwissenschaften – Biologie [A természettudományok gyakorlata – biológia], 8/38 füzet, 1989 december, 28-32. o.
14. „Evolúciótan” mint olyan nem létezik, csupán egy sor kijelentés, amelyek ráillenek az evolúciós nézetek különböző változataira (vö. 3. fejezet). Az „evolúciótan” e kijelentések összessége. „Evolúcióelmélet” helyett „evolúciótanról” beszélünk, mivel az átfogó evolúciós elképzelésekbe (amelyekről ebben a füzetben szó van) mindig beszivárognak világnézeti, empirikusan nem igazolható feltevések is (vö. 2. fejezet).
15. E. Mayr: Evolution – Grundfragen und Mißverständnisse [Evolúció – alapkérdések és félreértések], Ethik und Sozialwissenschaften [Etika és társadalomtudományok] 5 (1994), 203-209. o.
16. vö. R. Jessberger (1990): Kreationismus – Kritik des Antievolutionismus [Teremtéselmélet – az anti-evolucionizmus kritikája], Berlin-Hamburg, 25. o.; Wuketits (lásd 13.) és sokan mások.
17. Evolúcióelméleti feltevések mellett úgy becsljük, hogy a valaha létezett fajok több mint 99%-a kihalt. Ezeknek csak töredékét ismerjük. Ez a nagy szám abból adódik, hogy hosszú korszakokat feltételeznek, amelyekben lezajlott az evolúció.
18. G. Altner: Evolution und Schöpfung – unverzichtbare Perspektiven im Streit um eine moderne Weltsticht [Evolúció és teremtés – nélkülözhetetlen távlatok a modern világnézetéről folytatott vitában], megjelent: R. Riedl & F. Kreuzer (szerk.): Evolution und Menschenbild [Evolúció és emberkép], Hamburg 1983, 264-279. o. (idézet: 276. o.)
19. idézet: R. Riedl: Diskussionsbeiträge [Hozzászólások], megjelent: R. Riedl & F. Kreuzer (szerk.): Evolution und Menschenbild [Evolúció és emberkép], Hamburg 1983, 121-136. o. (idézet: 133. o.)
20. C. Bresch: Zwischenstufe Leben – Evolution ohne Ziel? [Az élet mint átmeneti fokozat – evolúció cél nélkül?], München, 1977; vö. 2.
21. H. v. Ditfurth: Wir sind nicht nur von dieser Welt [Nem csak e világból valók vagyunk], Hamburg 1981, 21. o.
22. A legtöbb magyarázó is így látja; pl. K. Barth: Kurze Erklärung des Römerbriefs [A rómaiakhoz írt levél rövid magyarázata], Gütersloh³ 1976; H. K. Chang: Die Knechtschaft und die Befreiung der Schöpfung – eine exegetische Untersuchung zu Römer 8,19-22 [A teremtett világ szolgasága és megszabadulása – Róm 8,19-22 exegetikai vizsgálata], Wuppertal 2000; O. Cullmann: Christus und die Zeit [Krisztus és az idő], Zürich 1946; K. Heim: Weltschöpfung und Weltende [A világ teremtése és vége], Wuppertal 1974, 148. o.; E. Käsemann: An die Römer [A rómaiakhoz], Tübingen 1973, 223. o.; H. Krimmer: Der Römerbrief [A rómaiakhoz írt levél], Neuhausen-Stuttgart 1983; O. Michel: Der Brief an die Römer [A rómaiakhoz írt levél], Göttingen¹² 1963; P. Stuhlmacher: Der Brief an die Römer [A rómaiakhoz írt levél], Göttingen-Zürich 1989, 122. o.; U. Wilckens: Der Brief an die Römer [Róma], 2. részkötet, Róm 6-8., Köln-Zürich-Neukirchen-Vluyn, 1980, 152. o.
23. Chang (lásd 22.): vö. R. Junker: Sündenfall und Biologie [Bűnbeesés és biológia], Neuhausen-Stuttgart, 2001.
24. P. Althaus: Der Brief an die Römer [A rómaiakhoz írt levél], Göttingen⁸ 1954, 82. o.
25. H. v. Ditfurth: Wir sind nicht nur von dieser Welt [Nem csak e világból valók vagyunk], Hamburg, Hoffmann & Campe 1981, 214. o.
26. Teilhard de Chardin a bűnt a teremtés selejtségének tekinti, amely szükségszerűen keletkezik az evolucionista módon értelmezett teremtési tevékenység során. (Pierre Teilhard de Chardin: Mein Glaube [A hitem], Olten und Freiburg, Walter 1972, 232. o.; vö. Schmitz-Moormann: Die Erbsünde – Überholte Vorstellung – Bleibender Glaube [Az eredendő bűn – Idejétmúlt nézet – Tartós hit], Olten und Freiburg, Walter 1969.
27. vö. a 19. oldal tetején olvasható fejtegetésekkel.
28. A növényi „halál” a Biblia szerint különbözik az ember és az állatok halálától. Az embert és az állatokat „élő lelkeknek” (héberül nefes) nevezi. Ők lelkek (és nem: lelkek van); ez a növényekre nem vonatkozik. Azt, hogy a növények életének más a minősége és a rendeltetése, az is nyilvánvalóvá teszi, hogy a növények (kizárólagos) táplálékul szolgáltak (1Móz 1,29). Az „élő lélek” fogalma a görögben nem a test ellentéte, hanem éppenséggel az életet jelenti. Azt fejezi ki, ami a valódi életet jellemzi: átáramlás. A nefes eredeti jelentése „torok”; ez az a hely, melyen keresztül a táplálék átáramlik rajtunk. Az élet jelentése: venni és adni; ez a kapcsolatokra és a hitbéli életre is vonatkozik. E nélkül az átáramlás nélkül beáll a halál.
29. Az emberiség történelme a Biblia szerint csupán évezredekben mérhető, még ha ezt nem is állítja kifejezetten. A történelem rövidsége abból következik, hogy ránk maradt több ún. „nemzetségtáblázat” az egymás utáni nemzedékek életkorának számszerű adataival. Mivel ezek az adatok Ádámmal, az első emberrel kezdődnek, kiszámítható az emberiség minimális kora. Vannak emellett szóló érvek, hogy a ránk maradt lista nem teljes (néhány érv vizsgálatát lásd: R. Wiskin, Die Bibel und das Alter der Erde [A Biblia és a föld kora], Neuhausen-Stuttgart, 3. kiadás, 1999). Emiatt az emberiség kora valamivel hosszabb. Ezenkívül az Ószövetség különböző helyei eltérő számokat adnak meg. Ennek ellenére az egymást követő nemzedékek

* * *

*A mű eredeti címe és kiadója:
Jesus, Darwin und die Schöpfung
Warum die Ursprungsfrage für Christen wichtig ist
Hänssler-Verlag, Neuhausen-Stuttgart*

Grafika: Johannes Weiss

© 2001 by Hänssler-Verlag

*Magyar kiadás
© 2002 by Evangéliumi Kiadó és Iratmisszó*

ISBN 963 9434 12 4

A borítón Charles Darwinról látható festmény, kb. 25 éves korában

*A magyarországi jogok tulajdonosa és a kiadásért felel az
Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió
1066 Budapest, Ó utca 16.
Felelős szerkesztő: Vohmann Péter*